

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЇВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Магістерська програма «Антикорупційні студії»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»**

дипломна робота

на здобуття академічного звання магістра політології
студентки Кривонос Анастасії Олексіївни

Наукова керівниця
завідувач кафедри політології, доктор політичних наук,
доцент, Чабанна М.В.

Робота допущена до захисту в ДЕК рішенням кафедри політології
протокол №__ від _____ 2021 р.
Завідувач кафедри _____

Київ-2021

2.2. Суб'єкти, уповноважені на здійснення антикорупційної експертизи в Україні.....	46
2.2.1 Міністерство юстиції України.....	46
2.2.2 Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією.....	52
2.2.3. Національне агентство з питань запобігання корупції.....	57
2.3. Здійснення громадської антикорупційної експертизи в Україні.....	62
Висновки до другого розділу.....	65

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ.....69

3.1. Методологічні основи дослідження ефективності реалізації повноважень щодо здійснення антикорупційної експертизи суб'єктами здійснення антикорупційної експертизи.....	69
3.2. Ефективність здійснення антикорупційної експертизи Міністерством юстиції України та практичні рекомендації щодо поліпшення його роботи...73	
3.3. Ефективність здійснення антикорупційної експертизи Комітетом ВРУ до до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією та практичні рекомендації щодо поліпшення його роботи.....	80
3.4. Ефективність здійснення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції та практичні рекомендації щодо поліпшення його роботи.....	87

3.5. Ефективність здійснення громадської антикорупційної експертизи інститутами громадського суспільства та практичні рекомендації щодо поліпшення їх роботи.	89
Висновки до третього розділу.	97
ВИСНОВКИ.	101
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	106
Анотація.....	122

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

КМУ – Кабінет Міністрів України

ВРУ – Верховна Рада України

Мін'юст – Міністерство юстиції України

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

Антикорупційний Комітет – Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією

ВСТУП

«Корупція як соціальне явище має виразне політичне забарвлення: з одного боку, вона є продуктом діяльності влади, з іншого – безпосередньо впливає на формування та функціонування владних інститутів, значною мірою визначає саму сутність публічної влади. Оскільки публічна влада сама по собі є насамперед політичним інститутом, то й корупція як форма зловживання цією владою є насамперед політичним феноменом. За такого підходу можна стверджувати, що будь-які корупційні діяння, вчинені представниками державної влади чи місцевого самоврядування, мають політичний зміст і можуть вважатися політичною корупцією»¹.

Відповідно до даних соціологічного дослідження «щодо політичної ситуації в Україні: 2021 рік», яке було проведено Українським інститутом майбутнього (UIF) в період з 27 січня по 5 лютого 2021 року, майже половина опитаних респондентів (49%) вважають корупцію головною перешкодою розвитку країни², що є надзвичайно високим показником, який вказує на серйозність цієї проблеми та нагальність у розробленні та уточненні механізмів боротьби з корупцією. Варто також зазначити, що у порівнянні з результатами аналогічного соціологічного дослідження Українського інституту майбутнього³, яке було проведено у попередньому році, якщо на першому місці серед найбільш

---

¹ Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії [Електронний ресурс] / Микола Мельник // «Національна безпека і оборона». — 2009. — № 7. — С. 67–72. – Режим доступу до ресурсу: <http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-koruptsiya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji>.

² Соціологічне дослідження щодо політичної ситуації в Україні: 2021 рік | Український інститут майбутнього [Електронний ресурс] // Український інститут майбутнього. – Режим доступу: <https://uifuture.org/publications/zvit-socziologichnogo-doslidzhennya-shhodo-politychnoyi-sytuaciyi-v-ukrayini-2021-rku/>

³ Звіт по проекту: «Оцінка соціально-політичних настроїв населення України – лютий 2020» | Український інститут майбутнього [Електронний ресурс] // Український інститут майбутнього. – Режим доступу: <https://uifuture.org/analytichni-materialy/zvit-po-proyektu-ocinka-socialno-politichnix-nastroyiv-naseleण्या-ukrayini-lyutij-2020/>

актуальних проблем країни у 2020 була проблема військового конфлікту на Донбасі, то, станом на сьогодні, ця проблема поступилась місцем корупції.

Корупція є не тільки проблемою України, це проблема, яка має всесвітні масштаби. Однак, з кожним роком правові механізми боротьби з корупцією вдосконалюються, проходячи перевірку шляхом практичного застосування та аналізу.

Стаття 5 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, що була ратифікована Україною у 2006 році, встановлює, що кожна Держава-учасниця розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції та прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею⁴. Якраз антикорупційна експертиза нормативно-правових актів і є одним із заходів, що може позитивно вплинути на протидію корупції.

Через наявність недоліків у нормативно-правових актах відкривається «вікно можливостей» для вчинення корупційних правопорушень. Причинами таких недоліків може бути як банальне недотримання техніко-юридичних вимог та автоматичні упущення під час розробки закону чи іншого нормативно-правового акту, так і прямий умисел створення корупційної схеми, яка буде вигідна окремій особі або групі осіб.

Власне, з метою запобігання прийняття законів та затвердження нормативно-правових актів, які містять корупціогенні фактори та дають можливість в подальшому, з метою отримання неправомірної вигоди чи інших благ

---

⁴ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) [Електронний ресурс] : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

використовувати корупційні схеми існує спеціальний механізм – антикорупційна експертиза.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає антикорупційну експертизу як діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією⁵.

Не поодинокими є випадки коли народні депутати України реєструють законопроекти «на замовлення», які містять у своїх положеннях корупційні схеми, представляючи в такому випадку не інтереси виборців, а інтереси бізнес-структур, що радо оплачують такі «послуги».

З особистого досвіду можу як приклад навести реєстрацію народним депутатом України від політичної партії «Слуга Народу» Мар'яном Заблоцьким низки законопроектів, що, на противагу суспільним інтересам, лобіюють інтереси тютюнових компаній. Такими законопроектами є № 2813-2 «Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну»⁶, № 4358-1 «Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну»⁷, № 3044а «Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу

---

⁵ Про запобігання корупції. ст. 1 [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

⁶ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну № 2813-2 від 17.02.2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68152.

⁷ Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну № 4358-1 від 23.11.2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70500.

України та Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» щодо удосконалення адміністрування акцизного податку на тютюнові вироби та посилення контролю за їх обігом»⁸ та № 2719-1 «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у відповідність до вимог Директиви Європейського парламенту і Ради 2014/40/ЄС від 3 квітня 2014 року (щодо регулювання виробництва і обігу тютюну та електронних сигарет)»⁹. Вказані законопроекти були зареєстровані під «антитютюновим» лозунгом. Проте, в загальному, вони містили корупціогенні фактори, що полягати в наданні преференцій окремим тютюновим компаніям, що виготовляють електронні пристрої для куріння.

Наведений мною приклад не є виключенням, це ціла система, про що свідчать публікації у засобах масової інформації щодо реєстрації народними депутатами законопроектів, які написані бізнес-структурами для просування у Верховній Раді України їх інтересів¹⁰.

---

⁸ Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» щодо удосконалення адміні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69755.

⁹ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у відповідність до вимог Директиви Європейського парламенту і Ради 2014/40/ЄС від 3 квітня 2014 року (щодо регулювання виробництва і обігу тютюну та [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67993.

¹⁰ Доходный ряд. Как и сколько народные депутаты зарабатывают на своей профессии [Електронний ресурс] // Фокус. – 20. – Режим доступу до ресурсу: https://focus.ua/politics/437621-dokhodnyi_riad, Як «радикали» Ляшка Ахметову допомагають [Електронний ресурс] // Громадський рух ЧЕСНО – Режим доступу до ресурсу: https://vybory.pravda.com.ua/files/graph/deputaty_zh_vyklykom/, Економічна правда. Нардеп Куницький подавав законопроекти, “виписані” під бізнес-партнера - мережу “зелених” заправок - ЗМІ [Електронний ресурс] / Економічна правда // Економічна правда. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/27/663407/>, Свобода Р. У фракції «Слуга народу» виправдовують нардепа Холодова, якого «Схеми» викрили на лобюванні родинного бізнесу [Електронний ресурс] / Радіо Свобода // Радіо Свобода. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-schemes-reaktsiya-kholodov/30310781.html>, Аграрна Рада – законодавці та лобісти агробізнесу України – АГРОПОЛІТ [Електронний ресурс] // Агрополіт - гаряча агрополітика. – Режим доступу: <https://agropolit.com/rating/agrarni-deputati>

Вказане вище лиш підтверджує важливість розвитку інституту антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, який на сьогодні все ще знаходиться на етапі вдосконалення.

Антикорупційне законодавство, зокрема, в частині проведення антикорупційної експертизи стабільно розвивається та знаходиться в постійному режимі як законодавчого вдосконалення, так і в режимі вдосконалення інструментів здійснення антикорупційної експертизи. Однак, для реального, результативного вдосконалення механізмів здійснення антикорупційної експертизи необхідне розуміння ефективності діючих механізмів проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Саме тому, **метою** мого дослідження є визначення діючих в Україні механізмів проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Для досягнення зазначеної мети були визначені наступні **завдання**:

1. Проаналізувати правове регулювання здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів в Україні та світі.

2. Дослідити ефективність проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів Мін'юстом, НАЗК, Антикорупційним комітетом та громадськістю. В даному випадку, ефективність проведення антикорупційної експертизи встановлюватиметься:

2.1. Для Антикорупційного комітету: шляхом підрахунку загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів з моменту проведення антикорупційної експертизи (7-9 скликання); шляхом співвіднесення загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів до кількості (відсотку) нормативно-правових актів, у яких були виявлені корупціогенні фактори; шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення нормативно-правового акта); шляхом аналізу інформації щодо кількості законопроектів, які були визнані такими, що містять

корупціогенні фактори та встановлення кількості (відсотку) корупційних законопроектів, що стали законами, шляхом співвідношення загальної кількості розглянутих законопроектів до кількості «корупційних» законів;

2.2. Для НАЗК: шляхом підрахунку загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів з моменту проведення антикорупційної експертизи; шляхом співвіднесення загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів до кількості (відсотку) нормативно-правових актів, у яких були виявлені корупціогенні фактори; шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення нормативно-правового акта); шляхом аналізу отриманої інформації щодо кількості врахованих КМУ висловлених зауважень до проектів нормативно-правових актів, перед їх реєстрацією в Уряді та Парламенті;

2.3. Для Мін'юсту: шляхом підрахунку загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів з моменту проведення антикорупційної експертизи; шляхом співвіднесення загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів до кількості (відсотку) нормативно-правових актів, у яких були виявлені корупціогенні фактори; шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення нормативно-правового акта).

2.4. Для громадськості: шляхом аналізу практики співпраці з державними органами та органами місцевого самоврядування, в тому числі, включаючи формування методичних рекомендацій, практичних порад, проведення навчань щодо здійснення антикорупційної експертизи; шляхом аналізу інформації щодо кількості наданих суб'єктам здійснення антикорупційної експертизи висновків на проекти актів та кількості (відсотку) врахованих останніми наданих зауважень; шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення нормативно-правового акта).

Для вирішення визначених завдань я використовуватиму такі наукові методи як: історично-правовий, контент-аналіз, аналітичний метод та кейс-стаді.

Об'єктом даного дослідження є практика реалізації механізму здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів в Україні та за кордоном.

Предметом дослідження є ефективність здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів в Україні.

Теоретичні та практичні питання здійснення антикорупційної експертизи нормативно правових актів були висвітлені у дослідженнях таких науковців як: Хавронюк М.І., Вороніна Ю.І., Онищук І.І., Джоуелл Дж., Ортинський В.Л., Сметаніна Н.В., Маалулі О.В., Гавриш С.Б., Тихомиров Ю.О., Дашковська О.Р. тощо.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СВІТІ

1.1. Історичний аспект та правове регулювання антикорупційної експертизи у міжнародних актах

В даному підрозділі висвітлюватиметься питання історичного розвитку та правового регулювання антикорупційної експертизи у світі, що в подальшому може сприяти вдосконаленню механізмів здійснення антикорупційної експертизи в Україні та запозиченню досвіду.

Відтак, в першу чергу, з метою запобігання двозначності у розумінні терміну «правове регулювання», варто визначити вказане поняття.

У дослідженні «Правове регулювання в контексті дії права та його основоположних принципів» Котенко О.А. визначає правове регулювання, в широкому розумінні, як один з різновидів державного владного впливу, що представляє важливу складову діяльності держави і, зокрема, її правотворчих і правозастосовчих органів. Правове регулювання — це регламентація суспільних відносин засобами загальнообов'язкових правил поведінки і заснованих на них приписів індивідуального значення, що забезпечується в необхідних випадках державним примусом»¹¹.

Демків Р.Я. досліджуючи правове регулювання як юридичне явище визначив його як систему дій та операцій, які здійснюються органами державної влади у встановлених процесуальних формах за допомогою певних методів та з

---

¹¹ Котенко О. А. Правове регулювання в контексті дії права та його основоположних принципів. [Електронний ресурс] / Олег Анатолійович Котенко – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63846/41-Kotenko.pdf?sequence=1>.

використанням при цьому юридичних засобів, спрямованих на встановлення і реалізацію певних моделей суспільного розвитку¹².

Виходячи з наведених понять, можна дійти висновку, що правове регулювання – це певне регулювання суспільних відносин, що здійснюється органами державної влади шляхом встановлення загальнообов'язкових правил поведінки, які, за необхідності, можуть бути забезпечені державним примусом.

Термін «корупція» походить від латинських слів «corrupti» та «rupture». Corrupti – це обов'язкова причетність кількох представників однієї зі сторін до однієї справи, а термін «rupture» означає порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати. В результаті поєднання утворився термін «corrupture», що передбачає участь у діяльності кількох (не менше двох) осіб, мета яких полягає у псуванні, руйнуванні чи пошкодженні нормального розвитку судового процесу або процесу управління справами суспільства¹³.

Відповідно до Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією, корупція визначається як прями чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи¹⁴.

---

¹² ДЕМКІВ Р. Я. ЗАКОН В СИСТЕМІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ / РОМАН ЯРОСЛАВОВИЧ ДЕМКІВ. // Автореферат. – 2007.

¹³ ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ [Електронний ресурс] // НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ. Мультимедійний навчальний посібник «Антикорупційна політика в Україні». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://arm.naiu.kiev.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_1.html

¹⁴ Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. ст. 2 [Електронний ресурс]: Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 р. : станом на 16 берез. 2005 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102

Основним завданням антикорупційної експертизи є перевірка положень проектів нормативно-правових актів на наявність в них корупціогенних факторів. Корупціогенним фактором, відповідно до Методології проведення антикорупційної експертизи, є здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самотійно чи у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню чи збільшенню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією¹⁵. Тобто, здатність певної норми сприяти корупції.

Корупціогенність – це закладена в нормах права можливість сприяти корупційним діям і (або) рішенням. Корупціогенність обумовлюється наявністю в нормативно-правовому акті корупційних чинників – нормативно-правових конструкцій і рішень, що підвищують корупційну небезпеку та роблять норми корупціогенними¹⁶.

Як було вказано вище, корупція є не тільки проблемою нашої країни, ця проблема має всесвітній масштаб, а відтак і потребує комплексних, спільних рішень спрямованих на подолання цієї проблеми. Адже, не важливо це країна з високим чи низьким рівнем розвитку виявлення будь-яких проявів корупції викликає гостре обурення серед громадян та недовіру з боку держав-партнерів, що в комплексі сповільнює соціально-економічний розвиток країни.

Проведений аналіз дав можливість встановити, що вперше термін «корупція» було визначено ще у 1979 році, на одному із засідань 34-сесії

---

¹⁵ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>.

¹⁶ Онишук І. МОНІТОРИНГОВА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ НА НАЯВНІСТЬ КОРУПЦІОГЕННИХ ЧИННИКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД [Електронний ресурс] / Ігор Онишук // Науковий часопис Національної академії прокуратури України 3'2014. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/3-2015/onischuk.pdf>.

Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН). Спеціалісти Генеральної Асамблеї ООН визначили вказаний термін як «виконання посадовими особами будь-яких дій або ж бездіяльність у сфері виконання їхніх посадових повноважень за винагороду в будь-якій формі в інтересах того, хто надає цю винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без такого порушення»¹⁷.

Механізм протидії корупції, як свідчить аналіз, у світі розвивався поступово і перший посібник, що містив практичні заходи з протидії корупції був опублікований лиш в 1992 році Центром міжнародного запобігання злочинності ООН у співпраці з Міністерством юстиції США. Після його опублікування, в усьому світі було засвідчено підвищення рівня обізнаності з боку державних структур щодо реальних масштабів та наслідків корупції¹⁸.

З 1992 року, зі збільшенням розуміння в усьому світі негативних наслідків корупції, було прийнято декілька міжнародних актів, які спрямовані на вдосконалення механізму запобігання і протидії корупції та є ефективним інструментом для впровадження та вдосконалення заходів боротьби з корупцією. Відтак, на виконання рекомендацій дев'ятнадцятої Конференції міністрів юстиції європейських країн (Валлетта, 1994 рік) Комітетом Міністрів Ради Європи у листопаді 1996 року було ухвалено Програму дій проти корупції¹⁹. В рамках програми дій проти корупції було прийнято дві дуже важливих конвенції:

---

¹⁷ «ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ». [Електронний ресурс] // ЧПБ імені героїв Чорнобиля НУЦЗ України. – 2017. с. 170. // Google Books. – Режим доступу: <http://surl.li/vrle>

¹⁸ United Nations Manual on Anti-Corruption Policy [Електронний ресурс] // Global Programme against Corruption, Centre for International Crime Prevention, Office of Drug Control and Crime Prevention, United Nations Office at Vienna.. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unodc.org/pdf/crime/gpacpublications/manual.pdf>.

¹⁹ Programme of Action Against Corruption/ Multidisciplinary Group of Corruption (GMC) [Електронний ресурс] // adopted by the Committee of Ministers – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ccfb6>.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (прийнята 27 січня 1999 року)²⁰ та Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (прийнята 04 листопада 1999 року)²¹. Зазначені конвенції, у преамбулах наголошували на найважливішому, на тому, що «корупція є однією із найнебезпечніших загроз правопорядку, демократії, правам людини, чесності та соціальній справедливості і що вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню країн із ринковою економікою»²².

З метою найбільш ефективної боротьби з подібними правопорушеннями держави – учасниці Конвенції зобов'язуються внести відповідні зміни до норм внутрішнього права, що регламентують: співучасть у корупції, кримінальну юрисдикцію у таких справах; захист та співпрацю з правосуддям осіб і свідків; заходи щодо сприяння збору доказів і конфіскації доходів; спеціалізацію органів і посадових осіб по боротьбі з корупцією; забезпечення співробітництва правоохоронних органів всередині країни²³.

---

²⁰ Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 р. № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101

²¹ Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 р. : станом на 16 берез. 2005 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102

²² Там же

²³ Ніжинська І.С. Міжнародні конвенції як засіб боротьби з корупцією. Міжнародне право (2013) // Каталоги | Міжнародне право/ Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nashp_2013_12_29

У 2001 році, відповідно до Резолюцій Економічної та Соціальної Ради ООН 1995/14²⁴, 1996/8²⁵ та 1998/16²⁶ Центром міжнародного запобігання злочинності (СІСР) було розроблено шаблон посібника з питань боротьби з корупцією²⁷, який містив чіткі визначення видів, причин і ефектів корупції, а також заходи профілактики корупційних практик. Однак, офіційно такі посібники «The Anti-Corruption Toolkit» почали видаватись з 2002 року²⁸. Вказані посібники допомагали Урядам, громадськості та іншим зацікавленим організаціям інтегрувати різні антикорупційні інструменти в національні антикорупційні стратегії та практики.

---

24 Action against corruption No. E.92.IV.I.. Resolution 1995/14. – Режим доступу: [https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/\[current-date:custom:Y\]/resolution-1995-14.pdf](https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/[current-date:custom:Y]/resolution-1995-14.pdf)

25 Action against corruption/ Resolution 1996/8. United Nations. – Режим доступу: <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/2020/resolution-1996-8.pdf>

26 Action against corruption/ Resolution 1998/16. United Nations. – Режим доступу: <https://www.un.org/ecosoc/sites/www.un.org.ecosoc/files/documents/2020/resolution-1998-16.pdf>

27 United Nations Manual on Anti-Corruption Policy [Електронний ресурс] // Global Programme against Corruption, Centre for International Crime Prevention, Office of Drug Control and Crime Prevention, United Nations Office at Vienna.. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unodc.org/pdf/crime/gpacpublications/manual.pdf>,

28 Anti-Corruption Tool Kit [Електронний ресурс] // United Nations Global Programme against Corruption (GPAC), Centre for International Crime Prevention, Office of Drug Control and Crime Prevention, United Nations Office at Vienna.. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/public-integrity/files/appendix_ii_-_unodccp_anti-corruption_tool_kit.pdf, The United Nations Anti-Corruption Toolkit, 2nd edition [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS Office on Drugs and Crime.– Режим доступу до ресурсу: https://www.unodc.org/documents/corruption/Toolkit_ed2.pdf, The United Nations Anti-Corruption Toolkit, 3rd edition [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS Office on Drugs and Crime – Режим доступу до ресурсу: https://www.un.org/ruleoflaw/files/UN_Anti%20Corruption_Toolkit.pdf, The United Nations Anti-Corruption Toolkit [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS. THE GLOBAL PROGRAMME AGAINST CORRUPTION – Режим доступу до ресурсу: https://www.unodc.org/documents/treaties/corruption/toolkit/toolkitv5_foreword.pdf

У 2003 році, на основі великої кількості антикорупційних конвенцій (Міжамериканської конвенції про боротьбу з корупцією²⁹, Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних угодах³⁰, Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією³¹, Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією³², та Конвенції Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею³³), було прийнято один з найважливіших актів – Конвенцію ООН проти корупції³⁴, який заклав основи для усіх країн-учасниць щодо постійного оновлення правових інструментів боротьби з корупцією. З того моменту, день прийняття Конвенції ООН проти корупції (09 грудня) відзначають як Міжнародний день боротьби з корупцією.

В рамках європейського проекту щодо методики оцінки ризиків криміногенності, у 2004 році було запропоновано Загальну методологію оцінки ризиків криміногенності в законодавстві. Формування такої методології

---

²⁹ Міжамериканська конвенція проти корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_089#Text

³⁰ Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій [Електронний ресурс] : Конвенція Королівство Бельгія від 21.11.1997 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_154

³¹ Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 р. № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101

³² Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 р. : станом на 16 берез. 2005 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102

³³ . Convention on preventing and combating corruption [Електронний ресурс] // African Union – Режим доступу до ресурсу: https://au.int/sites/default/files/treaties/36382-treaty-0028_-_african_union_convention_on_preventing_and_combating_corruption_e.pdf

³⁴ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) [Електронний ресурс] : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

перемістило абстрактну проблему оцінки законодавства на наявність корупції в практичну площину. Тому, поява даної методології значно посприяла створенню методики оцінки корупційних ризиків в європейських країнах³⁵. Варто також звернути увагу на ще один дуже важливий міжнародний акт – Угоду про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO)³⁶, відповідно до якого було створено орган Ради Європи, що знаходиться у Страсбурзі та спеціалізується на проведенні антикорупційного моніторингу, встановлюючи антикорупційні стандарти, проводячи моніторинг таких стандартів та, за необхідності, надає вказівки для допомоги країнам-учасникам щодо запобігання і протидії корупції. Основою роботи GRECO є затверджений Статут³⁷.

Як бачимо, політика активної протидії корупції у світі почала розвиватись з кінця 90-х років. Абстрактні антикорупційні дії почали перероджуватись у конкретні кроки (інструменти) боротьби з корупцією.

Конвенція ООН проти корупції, що була підписана 181 країною, встановлює у статті 5, що «кожна Держава-учасниця розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції та прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й

---

³⁵ Міжнародний досвід визначення корупційних ризиків та можливість його використання в Україні [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pfu.gov.ua/7441-mizhnarodnij-dosvid-viznachennya-koruptsijnih-rizikiv-ta-mozhlivist-jogo-vikoristannya-v-ukrayini/>.

³⁶ Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [Електронний ресурс]: Угода Ради Європи від 05.05.1998 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_145

³⁷ . Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [Електронний ресурс]: Статут Ради Європи від 05.05.1998 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_144

адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею³⁸.

Одним з таких правових інструментів є антикорупційна експертиза нормативно-правових актів.

На 22 пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї країн-учасниць СНД (Постанова № 22-15 від 15 листопада 2003 року) було прийнято Модельний закон «Основи законодавства про антикорупційну політику»³⁹ в якому було визначено поняття антикорупційної експертизи правових актів. Відповідно до статті 2 «антикорупційна експертиза правових актів – це діяльність спеціалістів (експертів) по виявленню і опису корупціогенних факторів, що відносяться до чинних правових актів та їх проектів; розробці рекомендацій, спрямованих на усунення або обмеження дії таких факторів»⁴⁰.

В передмові представлення Методології оцінки антикорупційного ризику законів, Рада регіональної антикорупційної ініціативи (RAI) – міжурядова регіональна організація, яка займається виключно питаннями боротьби з корупцією, та до якої входять дев'ять держав (Албанія, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Молдова, Чорногорія, Північна Македонія, Румунія та Сербія)⁴¹, узагальнила визначення антикорупційної експертизи та визначила її як «перегляд форми та суті розроблених або прийнятих правових норм з метою

---

³⁸ . Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) [Електронний ресурс] : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

³⁹ . Модельний закон «Основи законодавства про антикорупційну політику» [Електронний ресурс] : Міжнародний документ. Співдружності незалежних держав від 15.11.2003 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_944

⁴⁰ Там же

⁴¹ Official page [Electronic resource] // Regional Anti-corruption Initiative. – Mode of access: <https://archive.rai-see.org/about-us/>. – Title from screen.

виявлення та мінімізації ризику корупції в майбутньому, яким ці норми можуть сприяти»⁴².

Аналіз міжнародної практики проведення антикорупційної експертизи вказує на необхідність покращення та деталізації її механізмів. Оскільки, наприклад, в більшості країн Північної Америки та Західної Європи механізм здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів не досить добре регламентований.

Як вказує Онищук І. в дослідженні щодо моніторингової експертизи нормативно-правових актів «У більшості європейських країн порядок і правила оцінки проектів нормативно-правових актів на корупціогенність спеціально не регулюються ні в регламентах парламентів, ні в постановах уряду, ні в актах правоохоронних органів. У деяких країнах (Іспанія, Португалія, Польща) в регламентах вищого законодавчого органу йдеться лише про можливість здійснення юридичної експертизи»⁴³.

Часто в законодавчих актах зазначається, що Парламент, суд чи інший державний орган може проводити антикорупційну експертизу нормативно-правового акту, які обирає вказаний орган на власний розсуд. При цьому, відповідних методичних рекомендацій немає, так само як і критеріїв проведення антикорупційної експертизи⁴⁴. Є випадки повної відсутності регламентації

---

⁴² Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative [Electronic resource]// Regional Anti-Corruption Initiative. – Mode of access: <https://archive.rai-see.org/anti-corruption-assessment-of-laws/>

⁴³ Онищук І. МОНІТОРИНГОВА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ НА НАЯВНІСТЬ КОРУПЦІОГЕННИХ ЧИННИКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД [Електронний ресурс] / Ігор Онищук // Науковий часопис Національної академії прокуратури України 3*2014. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/3-2015/onischuk.pdf>.

⁴⁴ Tilman Hoppe //Anti-Corruption Assessment of Laws ('Corruption Proofing') Comparative Study and Methodology Publisher: Regional Cooperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000. Режим доступу: https://archive.rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/Comparative_Study-Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws.pdf (с. 55-56)

механізму проведення будь-якої експертизи (правової, гендерної, антикорупційної) нормативно-правового акту.

Однак, на противагу зазначеному, в більшості країн Європи та Азії є наявності як сформована законодавча база, так і спеціальний порядок або методологія здійснення антикорупційної експертизи, що досить детально сформовані.

Відтак, пропонуємо ознайомитись із деякими практиками правового регулювання здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів в Європі та Азії.

1.2. Практика здійснення антикорупційної експертизи в країнах Європи:

1.2.1. Литовська Республіка

Відразу після прийняття першої національної антикорупційної програми Республіки Литви⁴⁵, в якій визначались основи боротьби з корупцією було прийнято Закон «Про запобігання корупції в Литовській Республіці» (далі – Закон ЛР) № IX-904 від 28 травня 2002 року⁴⁶, яким прямо передбачено здійснення антикорупційної оцінки законопроектів.

Стаття 8 Закону ЛР визначає, що законопроекти обов'язково проходять антикорупційну оцінку, якщо вони стосуються:

1) передачі права власності чи управління державного або комунального майна приватним особам;

---

⁴⁵ National Anti-Corruption Programme of the Republic of Lithuania [Електронний ресурс] // Republic of Lithuania. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://archive.rai-see.org/about-us/>.

⁴⁶ REPUBLIC OF LITHUANIA LAW ON CORRUPTION PREVENTION No. IX-904 as of 28 th May 2002 [Електронний ресурс] // Republic of Lithuania. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: https://www.stt.lt/data/public/uploads/2021/04/kpi_anglu_kalba_eng-2021_04_08.pdf.

2) збільшення або зменшення доходів чи видатків державного або муніципальних бюджетів за рахунок передачі виконання функцій держави або функцій муніципалітетів приватним особам або організаціям;

5) державних закупівель товарів чи послуг;

6) надання громадянства в якості винятку;

7) організації конкурсів на посаду в державному установах; встановлення, скасування або внесення змін до вимог щодо кваліфікації, сертифікації та ротатії осіб, які працюють в місцях обслуговування громадян;

11) постачання товарів або надання послуг за державними контрактами;

13) встановлення, скасування або зміна вимог до діяльності, яка вимагає дозволу державних або муніципальних органів;

17) фармації та медицини тощо.

Закон ЛР містить 17 пунктів вимог щодо обов'язкового проходження антикорупційної оцінки. Вказаний перелік не є виключним. Антикорупційна оцінка може проводитись і за бажанням розробника законопроекту, якщо він рахує, що законопроект може вплинути на масштаби корупції.

Відповідно до Закону ЛР, антикорупційну оцінку законопроекту проводить Спеціальна слідча служба⁴⁷. Вказана служба проводить антикорупційну оцінку за дорученням Президента Республіки, Голови Сейму, Прем'єр-міністра, парламентського комітету, комісії, парламентської групи, міністрів або за власною ініціативою. Також, проведення антикорупційної оцінки законопроектів може бути доручено іншим державним організаціям.

Антикорупційну оцінку у Республіці Литва проводять як щодо законопроектів, так і чинних законів.

⁴⁷ SPECIAL INVESTIGATION SERVICE OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. Official page [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.stt.lt/en/structure-and-contacts/the-heads-of-stt/4963>.

Спеціальною слідчою службою, для проведення антикорупційної оцінки нормативно-правових актів було розроблено «Процедуру оцінки протидії корупції проекту чи законодавства»⁴⁸, що детально описує всі етапи здійснення оцінки нормативно-правового акту, включаючи максимальний термін аналізу, який не має перевищувати 15 робочих днів.

У разі, якщо до законопроекту вноситься велика кількість правок, проводиться повторна його оцінка.

Висновки антикорупційної оцінки Спеціальної слідчої служби мають рекомендаційний характер⁴⁹.

1.2.2. Республіка Молдова

У Республіці Молдова здійснення антикорупційної експертизи законопроектів регламентується Законом Республіки Молдова «Про запобігання корупції і боротьбу з нею» (далі – Закон РМ) № 90-XVI⁵⁰, що був прийнятий у 2008 році, та оновлений у 2017 році⁵¹.

На здійснення антикорупційної експертизи уповноважено Національний центр по боротьбі з корупцією⁵² – спеціалізований орган з попередження та боротьби з корупцією, суміжними з корупцією проявами та фактами корупційної поведінки (далі – Центр), до компетенції якого, окрім здійснення антикорупційної експертизи, належить попередження, виявлення, аналіз та припинення

⁴⁸ Anti-Corruption Assessment of Legislation | SPECIAL INVESTIGATION SERVICE OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA [Electronic resource] // Anti-Corruption Assessment of Legislation | STT. – Mode of access: <https://www.stt.lt/en/corruption-prevention/anti-corruption-assessment-of-legislation/4984>

⁴⁹ Там же

⁵⁰ ЗАКОН о предупреждении коррупции и борьбе с ней Nr. 90 [Електронний ресурс] // Парламент Республики Молдова. – 2008. – Режим доступу до ресурсу:

https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Moldova_Anti-Corruption%20Law%202008_amended%202012_RU.pdf.

⁵¹ ЗАКОН о неподкупности. № 82 [Електронний ресурс] // Парламент Республики Молдова. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=99582&lang=ru.

⁵² National Anticorruption Center. Official page [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cna.md/index.php?l=en>.

фінансово-економічних та податкових правопорушень і злочинів; протидія корупції та протекціонізму; попередження і боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму⁵³.

Створення антикорупційної агенції, яка мала би виключні обов'язки щодо запобігання та протидії корупції, було умовою, яку Європейський Союз встановив для лібералізації візового режиму. Відтак, Центр було створено на базі Центру боротьби з економічними злочинами та корупцією, шляхом об'єднання Дирекції економічної та фінансової поліції та Антикорупційного управління Міністерства внутрішніх справ, Фінансової охорони та Департаменту фінансового контролю⁵⁴.

Центр має дві методології проведення антикорупційної експертизи: Методологія проведення антикорупційної експертизи проектів нормативних актів, що затверджена Рішенням Колегію Національного антикорупційного центру № 6 від 20 жовтня 2017 року⁵⁵ та Методологія проведення антикорупційної експертизи проектів відомчих нормативних актів, що затверджена Рішенням Колегію Національного антикорупційного центру № 6 від 20 жовтня 2017 року⁵⁶. В даних методологіях визначаються типи корупційних ризиків, завдання, етапи антикорупційної експертизи та чітко визначена форма висновку антикорупційної експертизи. Відповідно до методологій, після надання висновку до проекту нормативного акту, автор проекту має його доопрацювати відповідно до наданих зауважень та рекомендацій Центру.

Антикорупційна експертиза здійснюється Центром протягом 10 робочих днів, з моменту подачі їм проекту. Однак, якщо проект має великий об'єм, термін

⁵³ Національний центр по боротьбі з корупцією Республіки Молдова [Електронний ресурс] // Pidru4niki. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/84721/pravo/natsionalniy_tsentr_borotbi_koruptsiyeyu_respubliki_moldova

⁵⁴ Istoric | Ce facem noi? | Centrul Național Anticorupție. Official page. [Electronic resource] // Centrul Național Anticorupție. – Mode of access: <https://www.cna.md/tabview.php?l=ro&idc=98&t=CNA/Ce-facem-noi>

⁵⁵ METODOLOGIE de efectuare a expertizei anticorupție a proiectelor de acte normative [Електронний ресурс] // Centrul Național Anticorupție – Режим доступу до ресурсу: https://www.cna.md/public/files/collegiu_3/MetodREAacte_norm.dupaSed.Col20.07.18.pdf

⁵⁶ METODOLOGIE de efectuare a expertizei anticorupție a proiectelor de acte normative departamentale [Електронний ресурс] // Centrului Național Anticorupție – Режим доступу до ресурсу: https://www.cna.md/public/files/collegiu_3/MetodREAacte_depart.dupasedCol20.07.18.pdf

аналізу проекту – 30 робочих днів. При цьому, Центр має офіційно про це повідомити авторів проекту. Усі висновки Центр надсилає авторам та розміщує на власному сайті⁵⁷.

Усі проекти нормативно-правових актів мають проходити антикорупційну експертизу. Виключення становлять:

- 1) програмні документи;
- 2) акти індивідуального характеру про зміну кадрів;
- 3) Укази Президента Республіки Молдова;
- 4) розпорядження Уряду;
- 5) Постанови Уряду про схвалення висновків на проекти законів та указів Президента Республіки Молдова;
- 6) міжнародні договори, актів з надання повноважень та за висловом згоди Республіки Молдова на приєднання до міжнародного договору.

Центр формує свої висновки з використанням спеціального програмного забезпечення. Експерти вставляють зауваження в програмне забезпечення під час експертизи законопроекту. Після чого, програмне забезпечення формує висновок⁵⁸. Як тільки законопроект ухвалюється, Центр має можливість перевірити, чи були враховані рекомендації, що є хорошим механізмом моніторингу врахування авторами проектів наданих зауважень.

Законом РМ регулюється і питання антикорупційної експертизи проектів відомчих і міжвідомчих нормативних актів публічних суб'єктів, нормативних актів органів автономних територіальних утворень з особливим правовим статусом і

---

⁵⁷ Centrul Național Anticorupție. Official page [Electronic resource] // Centrul Național Anticorupție. – Mode of access: <https://www.cna.md/reports.php?l=ru>

⁵⁸ Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative. p.74. [Electronic resource] // Regional Anti-Corruption Initiative. – Mode of access: https://archive.rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/Comparative_Study-Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws.pdf

органів місцевого публічного управління⁵⁹. Однак, таку експертизу проводить не Центр, а автор нормативного акту. В даному випадку Центр може надавати автору нормативного акту рекомендації щодо правильного застосування Методології проведення антикорупційної експертизи проектів відомчих нормативних актів

1.2.3. Латвійська Республіка

Відповідно до Закону Латвійської Республіки «Про Бюро з питань запобігання корупції та боротьби з нею»⁶⁰, що був прийнятий 18 квітня 2002 року (далі – Закон ЛР), було створено Бюро з питань запобігання корупції та боротьби з нею⁶¹.

Відповідно до статті 7 Закону ЛР, на Бюро з питань запобігання корупції та боротьби з нею було покладено функції: формування стратегії запобігання корупції та боротьби з нею; розробки методології запобігання корупції та боротьби з нею в державних та місцевих органах влади та в приватному секторі; аналізу законів, нормативних актів та законопроектів, а також ініціювання внесення змін до них, подання пропозиції щодо розробки нових законів та нормативних актів.

Бюро з питань запобігання корупції та боротьби з нею має власні методичні рекомендації здійснення антикорупційної експертизи – «Керівні принципи для антикорупційної оцінки розроблених та прийнятих законів»⁶², якими визначаються основи здійснення антикорупційної експертизи. Проте вказаний документ не вдалось знайти в публічному доступі.

⁵⁹

Financial & Private Sector Development. Article 28. – Режим доступу до ресурсу: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Moldova_Anti-Corruption%20Law%202008_amended%202012_RU.pdf

⁶⁰

Law on Corruption Prevention and Combating Bureau [Електронний ресурс] // REPUBLIC OF LATVIA – Режим доступу до ресурсу: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/61679-law-on-corruption-prevention-and-combating-bureau>.

⁶¹

KNAB. Official page. [Електронний ресурс] // KNAB. – Режим доступу: <https://www.knab.gov.lv/lv/>

⁶²

Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative. p. 36. [Electronic resource] // Regional Anti-Corruption Initiative. – Mode of access: https://archive.rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/Comparative_Study-Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws.pdf

1.2.4. Сербська Республіка

Питання протидії корупції, як вказано на сайті Міністерства юстиції Сербської Республіки⁶³ регулюється двома законами: Закон «Про відповідальність юридичних осіб за кримінальні правопорушення» та Закон «Про Агентство протидії корупції». Окрім законів, у Сербській Республіці затверджено Національну стратегію боротьби з корупцією та відповідний стратегії План дій⁶⁴.

Займається здійсненням антикорупційної експертизи в Сербській Республіці Агентство протидії корупції (далі – Агентство)⁶⁵, що діє з 2009 року.

Закон Сербської Республіки «Про Агентство протидії корупції» (далі – Закон СР) у статті 5 встановлює обов'язок Агентства: формувати висновки та розпорядження; ініціювати акти щодо внесення змін та прийняття нормативних актів у галузі боротьби з корупцією; надавати висновки щодо реалізації Стратегії, Плану дій та секторних планів дій; надавати експертну допомогу в галузі протидії корупції; співпрацювати з державними органами при розробці нормативно-правових актів у сфері боротьби з корупцією та співпрацювати з науково-дослідними організаціями та організаціями громадянського суспільства у здійсненні заходів із запобігання корупції тощо. Вказані норми в комплексі слугують основою для Агентства щодо здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Агентство має власну Методологію оцінки корупційного ризику в нормативно-правових актах (далі – Методологія), що була сформована за сприяння

⁶³ Official Website of the Republic of Serbia Department of Justice. – Режим доступу: <https://www.mpravde.gov.rs/en/tekst/1702/anti-corruption.php>

⁶⁴ The National Anti-Corruption Strategy and the Action Plan. – Режим доступу: <https://www.mpravde.gov.rs/en/vest/3369/the-anti-corruption-strategy-and-the-action-plan.php>

⁶⁵ Official Website ACAS. About ACAS – Агенція за спречавање корупције [Електронний ресурс] // Агенція за спречавање корупције. – Режим доступу: <https://www.acas.rs/about-acas/>

Європейського Союзу⁶⁶. Відповідно до Методології, органи державного управління зобов'язані подавати до Агентства законопроекти у сферах, що мають особливо високий ризик корупції. До таких сфер відносяться: охорона здоров'я, податки та мито, освіта, місцеве самоврядування, приватизація, державні закупівлі та поліція. Висновки антикорупційної експертизи завжди мають супроводжуватись чіткими приписами щодо вилучення корупційної норми із нормативно-правового акта (пункт 3.2 Методології).

Термін здійснення антикорупційної експертизи становить 10 робочих днів. Термін може бути продовжено до 30 днів, якщо нормативно-правовий акт є дуже складним.

Агентство, з експертизою проектів нормативно-правових актів поступово проводить і експертизу чинного законодавства. Для цього, Агентство щороку складає перелік чинних нормативних актів та проводить експертизу згідно даного переліку та готує висновки щодо оцінки корупційного ризику.

В Агентстві є спеціальний відділ, який веде статистику проаналізованих нормативно-правових актів та моніторинг врахування наданих зауважень, визначаючи які позиції були враховані, не враховані та частково враховані.

За 2018-2020 роки Агентство проаналізувало та надало висновки на 34 законопроекти⁶⁷.

У пункті 4.1 розділу 4 (протидія корупції) Національної стратегії боротьби з корупцією передбачає запровадження для усіх органів влади-розробників нормативно-правових актів обов'язку вивчати вплив акта на корупцію та формувати для цієї мети окремий висновок про аналіз наслідків корупції, що не

---

⁶⁶ МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА ОД КОРУПЦИЈЕ У ПРОПИСИМА [Електронний ресурс] // Агенција за борбу против корупције. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.acas.rs/wp-content/uploads/2021/04/ASKMetodologijaweb.pdf>

⁶⁷ Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative. p. 79. [Electronic resource] // Regional Anti-Corruption Initiative. – Mode of access: https://archive.rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/Comparative_Study-Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws.pdf

виключає отримання окремого висновку від Агентства протидії корупції. Однак, наразі вказане положення не реалізоване на законодавчому рівні.

1.3. Практика здійснення антикорупційної експертизи в країнах Азії

1.3.1. Республіка Казахстан

Протидія корупції в Республіці Казахстан регламентується Законом Республіки Казахстан «Про протидію корупції»⁶⁸, а реалізує політику протидії корупції Агентство Республіки Казахстан по протидії корупції⁶⁹.

Проведення правової експертизи нормативно-правового акту відбувається згідно Постанови Уряду Республіки Казахстан «Про затвердження Правил проведення наукової експертизи проектів нормативних правових актів» № 497 від 31 серпня 2016 року⁷⁰. Нормативно-правові акти проходять обов'язково такі види експертизи:

1) експертиза на відповідність Конституції та законам Республіки Казахстан; фінансова експертиза, що проводиться Міністерством фінансів Республіки Казахстан;

2) експертиза на предмет відповідності системі державного планування, напрямками міжнародної економічної інтеграції, торгової діяльності, розвитку системи державного управління;

3) експертиза на відповідність основним пріоритетам соціально-економічного розвитку⁷¹.

⁶⁸ ЗАКОН РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В противодействия коррупции. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/56634?lang=ru>

⁶⁹ Official website of the Agency of the Republic of Kazakhstan on Combating Corruption // Режим доступу: <https://www.gov.kz/memleket/entities/anticorruption?lang=ru>

⁷⁰ Об утверждении Правил проведения научной экспертизы проектов нормативных правовых актов. Правительство Республики Казахстан- ИПС «Әділет» [Електронний ресурс] // «Әділет» АҚЖ. – Режим доступу: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000497#z55>

⁷¹ О внесении изменений и дополнений в некоторые решения Правительства Республики Казахстан - ИПС «Әділет» [Електронний ресурс] // «Әділет» АҚЖ. – Режим доступу: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1100000359>

При цьому, проведення антикорупційної експертизи не є обов'язковим етапом проходження проекту нормативно-правового акту.

Спеціально уповноваженої установи на проведення антикорупційної (правової) експертизи в Казахстані немає. Міністерство юстиції щорічно визначає установи, які уповноважені проводити антикорупційну експертизу⁷². Відтак, щороку змінюється суб'єкт, що уповноважений на проведення антикорупційної експертизи нормативно-правового акту.

Пропри це, на виконання вимог Закону Республіки Казахстан «Про правові акти»⁷³ було затверджено Постанову Уряду «Про затвердження Правил проведення правового моніторингу» № 486 від 29 серпня 2016 року⁷⁴, що заклала підґрунтя для здійснення антикорупційної експертизи. Після чого, було затверджено Правила проведення наукової антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів⁷⁵, яка встановлює правила оцінки корупційних ризиків нормативно-правових актів.

Терміни проведення антикорупційної експертизи не визначені, відтак, терміни визначаються на власний розсуд органом, що проводить таку експертизу.

Висновки щодо здійснення антикорупційної експертизи не є обов'язковими для врахування.

1.3.2. Республіка Вірменія

⁷² Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative. p. 25. [Electronic resource] // Regional Anti-Corruption Initiative. – Mode of access: https://archive.rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/Comparative_Study-Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws.pdf

⁷³ О правовых актах. Правительства Республики Казахстан - ИПС «Әділет» [Електронний ресурс] // «Әділет» АҚЖ. – Режим доступу: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480#z309>

⁷⁴ Об утверждении Правил проведения правового мониторинга - ИПС «Әділет» [Електронний ресурс] // «Әділет» АҚЖ. – Режим доступу: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

⁷⁵ Постановление Правительства Республики Казахстан от 16 июля 2020 года № 451 «О некоторых вопросах проведения научной антикоррупционной экспертизы» [Електронний ресурс] // Информационная система ПАРАГРАФ. – Режим доступу: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31759874#pos=3;-41

Протидія корупції в Республіці Вірменія почалась із прийняттям у 2003 році Антикорупційної стратегії Республіки Вірменія⁷⁶.

Проведення антикорупційної експертизи було започатковано у 2009 році, після прийняття Постанови Уряду «Про оцінку регулюючого впливу антикорупційних нормативно-правових актів»⁷⁷. Здійснювати антикорупційну експертизу покладено на спеціальний орган – Агентство експертизи правових актів⁷⁸.

Агентство експертизи правових актів (далі – Агентство) є відокремленим підрозділом Адміністрації Міністерства юстиції Республіки Вірменія, яке надає послуги в сфері експертизи правових актів і проектів правових актів, реєстрації та обліку правових актів, виступаючи від імені Республіки Вірменія⁷⁹. Агентство здійснює антикорупційну експертизу щодо: законопроектів, чинних законів, відомчих нормативних правових актів та нормативних правових актів органів місцевого самоврядування.

Оцінка регулюючого впливу антикорупційних нормативно-правових актів визначає 12 корупціогенних факторів, до яких відносяться:

- 1) невизначеність щодо прав та обов'язків посадових осіб;
- 2) надмірне навантаження на громадян для здійснення своїх прав; надмірні дискреційні повноваження;
- 3) наявність юридично-лінгвістичних корупційних ризиків (мовна багатозначність);

⁷⁶ Антикоррупционная стратегия Республики Армения - Стратегии Министерства - Министерство [Електронний ресурс] // Գլխավոր էջ. – Режим доступу: <https://www.moj.am/ru/page/583>

⁷⁷ ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՎՏԵՂԻ ՆԱԿԱԳԵՐԻ ՇԱՀԱԿՈՒՈՒԹՅՈՒՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԿԱԴՐԱՎՈՐՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԻՐԱՎԱՆԱՑՄԱՆ ԿԱԴՐՎ ԶԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ [Електронний ресурс] // ՇԱՀԱՍԱՆԻ ՇԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=54520>

⁷⁸ Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_40289

⁷⁹ Агентство экспертизы правовых актов. Официальная страница. - Структурные подразделения - Аппарат Министерства - Структура Министерства - Министерство [Електронний ресурс] // Գլխավոր էջ. – Режим доступу: <https://www.moj.am/ru/structures/view/structure/14>

- 4) правові прогалини;
- 5) відсутність або незрозумілі адміністративні процедури; відсутність закупівельних процедур;
- 6) відсутність санкцій за правопорушення;
- 7) відсутність контролю, в тому числі громадського;
- 8) відмінність від визначених цілей законопроекту; надмірні регуляторні повноваження.

Терміни проведення антикорупційної експертизи не визначені.

1.3.3. Республіка Киргизстан

В Республіці Киргизстан антикорупційна експертиза, як окремий вид експертизи не проводиться. Закон Республіки Киргизстан «Про нормативні правові акти Киргизької Республіки» визначає, що проекти нормативно-правових актів з питань забезпечення конституційних прав, свобод і обов'язків громадян; правового статусу громадських об'єднань, засобів масової інформації; державного бюджету, податкової системи; екологічної безпеки; боротьби з правопорушеннями; введення нових видів державного регулювання підприємницької діяльності повинні підлягати правовій, правозахисній, гендерній, екологічній, антикорупційній та іншій експертизі⁸⁰.

Здійснюють антикорупційну експертизу незалежні експерти (фізичні або юридичні особи), які мають отримати відповідну акредитацію на право здійснення відповідного виду експертизи від уповноваженого Урядом Республіки Киргизстан

---

⁸⁰ Закон КР от 20 июля 2009 года № 241 «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики». ст. 20. [Електронний ресурс] // Министерство Юстиции Кыргызской Республики. – Режим доступу: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/202591?cl=ru-ru>

державного органу. Після здійснення антикорупційної експертизи незалежні експерти формують висновок, за затвердженою формою⁸¹.

Проводиться антикорупційна експертиза відповідно до Інструкції про порядок проведення правової, правозахисної, гендерної, екологічної, антикорупційної експертиз проектів підзаконних актів Киргизької Республіки (далі – Інструкція), що затверджена Постановою Уряду Киргизької Республіки № 319 від 08 грудня 2010 року⁸².

Згідно Інструкції, антикорупційна експертиза включає в себе перевірку нормативно-правових актів на наявність наступних факторів, що можуть сприяти корупції:

1) визначення повноважень державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб за формулою «мають право», без встановлення їх вичерпного переліку і без обмеження адміністративного розсуду органу або посадової особи;

2) відсутність або неповнота адміністративних процедур;

3) відсутність порядку здійснення державними органами, органами місцевого самоврядування, посадовими особами певних дій і (або) порядку прийняття рішення;

4) наявність широких дискреційних повноважень;

5) відсутність заборон і обмежень для державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб;

---

⁸¹ United Nations Office on Drugs and Crime. Антикоррупционная экспертиза проекта Положения «О порядке организации и проведения конкурса на замещение вакантной государственной должности в органах внутренних дел Кыргызской Республики» [Електронний ресурс] // Турдумалиевой Динар Казакбаевна – Режим доступу до ресурсу: https://www.unodc.org/documents/centralasia/prodocs/Anticorruption_Expertise_Recruitment.pdf.

⁸² Постановление Правительства КР от 8 декабря 2010 года № 319 «Об утверждении Инструкции о порядке проведения правовой, правозащитной, гендерной, экологической, антикоррупционной экспертиз проектов подзаконных актов Кыргызской Республики» [Електронний ресурс] // Министерство Юстиции Кыргызской Республики. – Режим доступу: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/92342?cl=ru-ru>

6) відсутність конкретної відповідальності посадових осіб за недотримання встановлених заборон і обмежень;

7) наявність обтяжливих адміністративних бар'єрів;

8) встановлення заборон і обмежень прав і свобод громадян;

9) відсутність конкурсних або аукціонних процедур;

10) відсутність процедур доступу або розкриття інформації, механізмів громадського контролю за державними органами, органами місцевого самоврядування, посадовими особами;

11) наявність конфлікту інтересів у державних органах, органах місцевого самоврядування, посадових осіб і відсутність процедур щодо їх усунення;

12) наявність колізій;

13) наявність порушення процедур прийняття підзаконних актів;

14) предмет порушення балансу інтересів - перевагу інтересів однієї (кількох) зацікавленої групи на шкоду інтересам іншої (інших)⁸³.

Окрім Інструкції, з метою підвищення якості усіх видів експертизи нормативно-правових актів, за підтримки Європейського Союзу, було розроблено посібник «Стандарти експертизи законопроектів», який містить детальний опис та процедуру проведення кожного виду експертизи⁸⁴.

Ні Парламент, ні Уряд не здійснюють публікацію результатів антикорупційної експертизи. Однак, це можуть робити окремі особи або організації за власною ініціативою⁸⁵.

1.3.4. Республіка Узбекистан

⁸³

. Там же. Пункт 18

⁸⁴

. Стандарти експертизи законопроектів. Стандарти експертизи законодавства: Руководство по применению. 2-е издание /Жогорку Кенеш КР, Европейский Союз, ПРООН. – Б.: 2012. – 124 с

⁸⁵

. Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative. p. 35. [Electronic resource] // Regional Anti-Corruption Initiative. – Mode of access: https://archive.rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/Comparative_Study-Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws.pdf

На вимогу Указу Президента Республіки Узбекистан «Про створення інституту моніторингу чинного законодавства при Президенті Республіки Узбекистан» № УП-3590 від 02 квітня 2005 року⁸⁶, з метою підвищення якості законотворчої роботи було створено державну науково-дослідну експертну установу – Інститут моніторингу чинного законодавства (далі – Інститут). Одним із завдань цієї установи було, і залишається на сьогоднішній день, проведення всебічної правової експертизи законопроектів та підготовка висновків щодо проектів законодавчих актів на всіх стадіях їх розгляду і прийняття⁸⁷. Висновки правової експертизи Інституту носять виключно рекомендаційний характер. Відтак, законодавчий орган може не враховувати пропозиції і рекомендації Інституту. Виходячи з аналізу нормативної бази Республіки Узбекистан, експертиза чинних законів Інститутом не проводиться.

Антикорупційну експертизу, на відміну від правової почали проводити лиш через 6 років. В серпні 2011 року, Президентом Республіки Узбекистан було видано Постанову «Про заходи щодо подальшого вдосконалення діяльності Міністерства юстиції Республіки Узбекистан» № РР-1602 від 23 серпня 2011 року⁸⁸, відповідно до якої Міністерство юстиції Республіки Узбекистан, з метою «виявлення в чинному законодавстві «білих плям», а також положень і норм, що створюють умови для проявів корупції, здійснення інших правопорушень в системі державної влади і управління» було зобов'язано здійснювати антикорупційну експертизу. Через рік, 09 квітня 2012 року, відповідно до Наказу Міністерства юстиції Республіки Узбекистан № 83-мх, було затверджено Методичні рекомендації підготовки, юридично-технічного оформлення та

---

⁸⁶ . УП-3590-сон 02.04.2005. О создании института мониторинга действующего законодательства при Президенте Республики Узбекистан [Електронний ресурс] // LEX.UZ - Ўзбекистон қонунчилиги. – Режим доступу: <https://lex.uz/ru/docs/537144?ONDATE=02.04.2005%2000>

⁸⁷ Об институте [Електронний ресурс] // O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Amaldagi qonun hujjatlari monitoringi instituti. – Режим доступу: http://monitoring.uz/ru/pages/static_pages/about_us/

⁸⁸ ПП-1602-сон 23.08.2011. О мерах по дальнейшему совершенствованию деятельности Министерства юстиции Республики Узбекистан [Електронний ресурс] // LEX.UZ - Ўзбекистон қонунчилиги. – Режим доступу: <https://lex.uz/docs/1857298>

проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, що вносяться органами державного і господарського управління, органами державної влади на місцях до Кабінету Міністрів Республіки Узбекистан⁸⁹. Однак, відповідно до вказаних Методичних рекомендацій, антикорупційна експертиза проводиться в межах проведення правової експертизи. Відповідно до абзацу 2 пункту 82 Методичних рекомендацій «в ході правової експертизи проектів юридична служба здійснює також їх аналіз на предмет виявлення в них положень і норм, що створюють умови для корупції, здійснення інших правопорушень в системі органів державної влади і управління». Однак, положення щодо виявлення корупціогенних факторів у нормах проектів законодавчих актів немає. Припускаю, що вказане положення існує, проте не опубліковане в мережі інтернет.

За останніми опублікованими даними Інституту, у 2017 році ними було підготовлено більше 130 експертних висновків⁹⁰.

Висновки до першого розділу

Проведене дослідження аналізу практики здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів в країнах Європи та Азії підтвердило нашу гіпотезу щодо невеликого досвіду країн у сфері запобігання корупції в частині впровадження здійснення антикорупційної експертизи.

В частині країн Західної Європи (Франція, Німеччина, Великобританія) та Північної Америки (США, Канада) немає визначеного механізму оцінки ризику корупції в проектах чи чинних нормативно-правових актах. Однак, є детальна

⁸⁹

352-сон 09.04.2012. Об утверждении методических указаний о порядке подготовки, юридико-технического оформления и проведения правовой экспертизы проектов нормативно-правовых актов, вносимых органами государственного и хозяйственного управления, органами Государственной власти на местах в Кабинет Министров Республики Узбекистан [Електронний ресурс] // LEX.UZ - Ўзбекистон қонунчилиги. – Режим доступу: <https://lex.uz/docs/1999246>

⁹⁰

Правовая экспертиза проектов законов (законов) за период с 2012 по 2018 годы [Електронний ресурс] // Институт мониторинга действующего законодательства при Президенте Республики Узбекистан – Режим доступу до ресурсу: http://monitoring.uz/ru/pages/legal_review/legal_expertise_of_the_draft_laws_laws_for_the_period_from_2012_to_2018/.

процедура формування проектів нормативно-правових актів, в тому числі і консультації з громадськістю⁹¹. Часто зазначається, що Парламент або інший державний орган може, на власний розсуд, проводити антикорупційну експертизу нормативно-правового акту. При цьому, методичних рекомендацій та критеріїв здійснення антикорупційної експертизи немає, хоч і є рекомендації, які сприяють уникненню формування положень, що які можна неоднозначно тлумачити⁹². Причиною тому, може бути сталий високий рівень політичної і правової культури та чіткий контроль засобів масової інформації, що дотримуються політики неприналежності до будь-яких політичних партій чи бізнес структур.

Антиприкладом реалізації політики запобігання корупції шляхом здійснення антикорупційної експертизи є дві держави східної Європи, це Хорватія та Болгарія. В даних країнах відсутнє правове регулювання проведення будь-якої експертизи (правової, гендерної, антикорупційної) нормативно-правового акту. Наприклад, у Хорватії немає навіть офіційного документу який би визначав основні засади нормопроекування, про антикорупційну експертизу взагалі ніде не згадано⁹³. Проте, в Болгарії на противагу відсутності експертизи нормативно-правового акту, існує дуже чітка процедура формування законопроекту чи іншого нормативно-правового акту, що підсилюється обов'язковими публічними консультаціями з громадськістю⁹⁴. Процедура формування нормативного акту та консультації з громадськістю передбачена в Законі «Про нормативні акти»⁹⁵.

⁹¹ Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative. p. 55. [Electronic resource] // Regional Anti-Corruption Initiative. – Mode of access: https://archive.rai-see.org/wp-content/uploads/2015/06/Comparative_Study-Methodology_on_Anti-corruption_Assessment_of_Laws.pdf

⁹² Там же. с. 55-56.

⁹³ Там же. с. 66.

⁹⁴ Портал за обществени консултации [Електронний ресурс] // Портал за обществени консултации. – Режим доступу: <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/List.aspx?lang=bg-BG&categoryId=1&sortDirection=Descending&sortExpression=OpeningDate&typeConsultation=0&typeCategory=0&docType=0&obshtiniValue=0>

⁹⁵ ЗАКОН ЗА НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ [Електронний ресурс] // Lex.bg - Българският правен портал. – Режим доступу: <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2127837184>

Хорошим прикладом практики здійснення антикорупційної експертизи є Молдовська та Литовська Республіки, які почали здійснювати антикорупційну експертизу з 2002 – 2008 років та до сьогодні мають гарний досвід здійснення антикорупційної експертизи, чітко визначені та уповноважені установи на здійснення такої експертизи та детально сформовані методичні рекомендації щодо здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів. Законодавство Республіки Молдова регулює навіть питання антикорупційної експертизи проектів відомчих і міжвідомчих нормативних актів, нормативних актів органів місцевого самоврядування.

Також, варто відмітити позитивне рішення Республіки Сербія, щодо обов'язкового поступового моніторингу чинних нормативних актів, яке відбувається відповідно до чітко затвердженого переліку, який щороку складається уповноваженою на здійснення антикорупційної експертизи установою.

На противагу гарній практиці здійснення антикорупційної експерти, хочу навести практику її здійснення в Республіці Казахстан, де, дана процедура не є обов'язковим етапом проходження проекту нормативно-правового акту⁹⁶, хоч інші види експертизи (експертиза на відповідність Конституції та законам Республіки Казахстан, фінансова експертиза, експертиза на предмет відповідності системі державного планування, експертиза на відповідність основним пріоритетам соціально-економічного розвитку) є обов'язковими для законопроектів. До того ж, в Республіці Казахстан немає спеціально уповноваженої державної установи на здійснення антикорупційної експертизи. Таку установу щороку визначає Міністерство юстиції Республіки Казахстан. Відтак, там щороку змінюється уповноважена установа, що я не є гарною практикою, адже за рік дуже важко вийти на належний, професійний рівень здійснення антикорупційної експертизи.

---

⁹⁶

Об утверждении Правил проведения научной экспертизы проектов нормативных правовых актов - ИПС «Әділет» [Електронний ресурс] // «Әділет» АҚЖ. – Режим доступу: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000497#z55>

Вказане свідчить про відсутність розуміння важливості здійснення антикорупційної експертизи.

Виходячи з вищевказаного, враховуючи те, що більшість країн почали здійснювати антикорупційну експертизу ще з початку 2000-х років, станом на сьогодні даний механізм запобігання корупції все ще знаходиться на етапі становлення та потребує розвитку і суттєвого вдосконалення.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

2.1. Історичний аспект та правове регулювання антикорупційної експертизи в Україні

Виходячи з попереднього розділу, Україна не є єдиною державою Європи, що запровадила механізм запобігання корупції шляхом здійснення антикорупційної експертизи.

Базою для здійснення в Україні антикорупційних заходів, в тому числі і антикорупційної експертизи нормативно-правових актів є міжнародні акти, які ратифіковані Україною. Основними є: Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (прийнята 27 січня 1999 року)⁹⁷, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (прийнята 04 листопада 1999 року)⁹⁸ та Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (прийнята 31 жовтня 2003 року)⁹⁹. Усі конвенції були ратифіковані Україною у 2005 та 2006 роках.

Вперше про антикорупційну експертизу, як захід виявлення корупції було згадано ще у Концепції боротьби з корупцією на 1998-2005 роки, що була затверджена Указом Президента України № 367/98 від 24 квітня 1998 року¹⁰⁰. У розділі 5 вказаної Концепції, в контексті діяльності державних органів щодо виявлення корупційних діянь встановлювалась необхідність запровадження «спеціалізованої кримінологічної експертизи антикорупційного спрямування проектів законодавчих, інших нормативно-правових актів, управлінських рішень, комерційних, кредитних, зовнішньоекономічних та інших господарських угод».

---

⁹⁷

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 р. № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101

⁹⁸

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 р. : станом на 16 берез. 2005 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102

⁹⁹

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) [Електронний ресурс] : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

¹⁰⁰

Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/98#top>

Гавриш С.Б. у дослідженні «Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні»¹⁰¹ відзначав, що вперше підхід до кримінологічної експертизи законопроектів був запропонований у 1992 році та реалізований у 1995 році у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності Академії правових наук України, що стало поштовхом до розробки проекту Закону України «Про кримінологічну експертизу» і знайшло свою підтримку в Розпорядженні Президента України «Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю» № 35/95-РП (пункт 11)»¹⁰².

Відтак, можна сказати, що механізм здійснення антикорупційної експертизи був сформований на основі спеціалізованої кримінологічної експертизи.

Після ратифікації в Україні вказаних вище міжнародних конвенцій Президентом України 11 вересня 2006 року було схвалено Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності»¹⁰³, в якій йшлося про вдосконалення здійснення правової експертизи усіх законопроектів з метою запровадження антикорупційної експертизи, як механізму запобігання майбутнім корупційним ризикам.

У 2009 році, рішенням Ради національної безпеки і оборони України було покладено на КМУ обов'язок вжити «невідкладних заходів щодо впровадження антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів»¹⁰⁴. Невдовзі, у статті 13 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» (втратив

---

¹⁰¹

Гавриш С. Б. Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні / С. Б. Гавриш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2008. - Вип. 18. - С. 2. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FM=T=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=boz_2008_18_1

¹⁰²

Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35/95-рп#Text>

¹⁰³

Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006#Text>

¹⁰⁴

Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції [Електронний ресурс]: Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 11.09.2009 р.: станом на 30 черв. 2014 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012525-09>

чинність 05.01.2011) було визначено вимогу проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів¹⁰⁵. Відповідно до статті 13 вищевказаного закону було розроблено Порядок проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів (далі – Порядок)¹⁰⁶ та першу Методологію проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів¹⁰⁷. Відповідно до частини 5 Порядку, проведення антикорупційної експертизи покладалось на Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики, що також було відображено в затвердженому Постановою КМУ № 949 Положенні про Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики¹⁰⁸.

Відтак, з 2009 року, із введенням в Уряді посади Уповноваженого з питань антикорупційної політики було запущено процедуру здійснення антикорупційної експертизи.

У 2010 році, відповідно до Наказу Мін'юсту «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи» № 1380/5¹⁰⁹ було затверджено нову методологію. З того моменту, повноваження щодо здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів було покладено на Мін'юст.

У 2011 році Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» втратила чинність через затвердження Національної

¹⁰⁵ Про засади запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс] : Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI : станом на 5 січ. 2011 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17>

¹⁰⁶ Питання реалізації державної антикорупційної політики [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 16.09.2009 р. № 1057 : станом на 11 листоп. 2011 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2009-п>

¹⁰⁷ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 08.12.2009 р. № 1346 : станом на 11 листоп. 2011 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1346-2009-п>

¹⁰⁸ Про затвердження Положення про Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/949-2013-п#Text>

¹⁰⁹ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] : Наказ М-ва юстиції України від 23.06.2010 р. № 1380/5 : станом на 24 квіт. 2017 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10>

антикорупційної стратегії на 2011-2015 роки № 1001/2011¹¹⁰. Вказана стратегія підкреслювала необхідність удосконалення антикорупційної експертизи через розширення антикорупційної експертизи, а саме запровадження трирівневої оцінки корупційних ризиків у законодавстві:

- 1) на рівні суб'єкту, що розробляє законопроект (формалізована оцінка);
- 2) на рівні Мін'юсту (як офіційна антикорупційна експертиза);
- 3) на рівні громадської експертизи, шляхом забезпечення прозорої процедури формування законопроектів та доступом громадськості до інформації¹¹¹.

Невдовзі було прийнято новий Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції»¹¹², який уточнював положення щодо суб'єктів здійснення антикорупційної експертизи. Стаття 15 вказаного закону визначала, що Мін'юст здійснює антикорупційну експертизу окрім антикорупційної експертизи зареєстрованих у ВРУ законопроектів. Оскільки, здійснення антикорупційної експертизи законопроектів покладалось на Антикорупційний комітет.

Для підвищення ефективності заходів у боротьбі з корупцією КМУ було прийнято Постанову «Питання запобігання та виявлення корупції» № 706 від 04 вересня 2013 року, якою було затверджено Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції (далі – Типове положення)¹¹³ та встановлено обов'язок Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, керівників центральних органів виконавчої влади та голів обласних, міських, районних державних адміністрацій створити підрозділи з питань

---

¹¹⁰ Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]// Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011#top>

¹¹¹ Там же

¹¹² Про засади запобігання і протидії корупції [Електронний ресурс]// Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>

¹¹³ Питання запобігання та виявлення корупції [Електронний ресурс]// Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2013-п#Text>

запобігання та виявлення корупції, у тому числі на підприємствах, в установах та організаціях, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим. Керівникам органів місцевого самоврядування було рекомендовано створити відповідні підрозділи в органах місцевого самоврядування та їх комунальних підприємствах, установах, організаціях. Згідно пункту 9 Типового положення, працівники підрозділу запобігання та виявлення корупції органу виконавчої влади могли бути залучені до проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів та організаційно-розпорядчих документів¹¹⁴. Однак, це було право працівника підрозділу, а не зобов'язання.

У 2014 році було прийнято Закон України «Про запобігання корупції»¹¹⁵, який чітко визначив усіх суб'єктів здійснення антикорупційної експертизи, поділивши її на обов'язкову та не обов'язкову. Відповідно до статті 55 вказаного закону, обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Мін'юстом, крім антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд ВРУ суб'єктами законодавчої ініціативи, що здійснюється Антикорупційним комітетом¹¹⁶, уповноваживши Мін'юст аналізувати чинні нормативно-правові акти. Окрім обов'язкової антикорупційної експертизи існує не обов'язкова експертиза, яку може проводити НАЗК та громадськість.

Важливо відмітити, що результати антикорупційної експертизи, незалежно від того, хто здійснив таку експертизу підлягає обов'язковому розгляду суб'єктом видання (прийняття) чи аналізу відповідного акта.

---

¹¹⁴ Там же

¹¹⁵ Про запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹¹⁶ Там же

Антикорупційна експертиза спрямована на аналіз нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів з метою виявлення корупціогенних факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень¹¹⁷.

Оскільки, в даному розділі значна частина положень присвячена елементам здійснення антикорупційної експертизи, важливо визначити поняття «корупціогенний фактор».

Методологія проведення антикорупційної експертизи Мін'юсту визначає корупціогенний фактор, як «здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самотійно чи у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню чи збільшенню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією»¹¹⁸.

Методологія ж НАЗК визначає даний термін, як «положення проекту акта (чинного акта), які самотійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією»¹¹⁹.

Відтак, із вказаних визначень можна виділити основну ознаку корупціогенного фактора, це можливість норми самотійно або у поєднанні з іншими нормами створювати умови для вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень.

---

¹¹⁷ Деякі питання проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15#Text>

¹¹⁸ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>

¹¹⁹ Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text>

2.2. Суб'єкти, уповноважені на здійснення антикорупційної експертизи в Україні

Згідно статті 55 Закону України «Про запобігання корупції»¹²⁰ суб'єктами здійснення антикорупційної експертизи є:

- 1) Міністерство юстиції України;
- 2) Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією;
- 3) Національне агентство з питань запобігання корупції.

2.2.1 Міністерство юстиції України

Мін'юст є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику¹²¹.

Мін'юст розпочав здійснювати антикорупційну експертизу, за офіційними даними з 01 липня 2010 року¹²².

Станом на сьогодні, порядок та механізм здійснення антикорупційної експертизи Мін'юсту регламентується:

- 1) Законом України «Про запобігання корупції»¹²³;
- 2) Положенням про Мін'юст, що затверджено Постановою КМУ № 228 від 02 липня 2014 року¹²⁴;

¹²⁰ Про запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹²¹ Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України. абз 2 п. 1 [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п#top>

¹²² Антикорупційні аспекти здійснення правової експертизи проектів нормативно-правових актів [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_32013

¹²³ Про запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹²⁴ Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України. пп. 6 п. 4 [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п#top>

3) Порядком проведення антикорупційної експертизи, затвердженої Наказом Мін'юсту № 383/5 від 18 березня 2015 року¹²⁵;

4) Регламентом КМУ (в частині проведення правової експертизи), що затверджений Постановою КМУ № 950 від 18 липня 2007 року¹²⁶;

5) Методологією проведення антикорупційної експертизи, що затверджена Наказом Мін'юсту № 1395/5 від 24 квітня 2017 року¹²⁷.

Вказані акти зобов'язують Мін'юст здійснювати антикорупційну експертизу щодо:

1) всіх проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд КМУ¹²⁸. До таких проектів актів відносяться і проекти актів до їх реєстрації в Парламенті. Процедура здійснення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів Мін'юстом проводиться в рамках правової експертизи та є її обов'язковим етапом. Відтак, окремих висновків щодо наявності у проектах нормативно-правових актів корупційних ризиків Мін'юст не формує, вказане відображається окремим пунктом у загальному висновку правової експертизи, де, за наявності зауважень, обов'язково мають бути сформовані рекомендації щодо доопрацювання проекту нормативно-правового акта. Якщо Мін'юстом, за результатами здійснення правової експертизи надано висновок із зауваженнями щодо невідповідності проекту акта Конституції та законам України, актам Президента України, то рішення щодо такого проекту акта приймається на засіданні КМУ.

---

¹²⁵ Деякі питання проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15#Text>

¹²⁶ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. глава 4. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

¹²⁷ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] : Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>

¹²⁸ Деякі питання проведення антикорупційної експертизи. Розділ 4. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15#Text>

2) чинних законів України, актів Президента та КМУ. Експертиза чинних актів проводиться лиш у тому випадку, якщо акт стосується: прав та свобод людини і громадянина; повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; надання адміністративних послуг; розподілу та витрачання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів та конкурсних (тендерних) процедур¹²⁹. Для цього, щороку структурним підрозділом Мін'юсту, що займається проведенням антикорупційної експертизи формується відповідний план здійснення експертизи чинного нормативно-правового акта. До здійснення антикорупційної експертизи Мін'юст може залучати профільних експертів з державних органів, міжнародних організацій та громадських об'єднань. Після здійснення експертизи формується окремий висновок антикорупційної експертизи нормативно-правового акта, та, за наявності зауважень, з відповідними рекомендаціями, надсилається на розгляд КМУ.

3) всіх нормативно-правових актів державних органів, що підлягають державній реєстрації¹³⁰. Антикорупційна експертиза вказаних актів проводиться Мін'юстом або його обласними, районними, районними в містах та міськими управліннями юстиції залежно від органу виконавчої влади, що видає відповідний нормативно-правовий акт¹³¹. Вказана експертиза відбувається в процесі реєстрації нормативно-правового акту, в рамках здійснення правової експертизи. За результатами здійснення правової експертизи, відповідно до прийнятого рішення органу юстиції, видається один із висновків: про державну реєстрацію, про відмову в державній реєстрації або про доопрацювання нормативно-правового акта, відповідно наданих рекомендацій.

129

Там же. Розділ 2

130

Там же. Розділ 3.

131

Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493/92#Text>

Термін проведення антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів Мін'юстом не встановлений. Термін проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд КМУ, становить не більш як 10 робочих днів¹³², а у деяких випадках - в одноденний строк¹³³. Що ж стосується правової експертизи в рамках державної реєстрації нормативно-правових актів державних органів Мін'юстом, то Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади встановлює максимальний термін на здійснення державної реєстрації – 15 робочих днів, з правом продовження не більш як на 10 робочих днів¹³⁴. Відповідно, правова експертиза проводиться в межах до 15 або до 25 робочих днів.

Методичною основою здійснення Мін'юстом антикорупційної експертизи є Методологія проведення антикорупційної експертизи (далі – Методологія)¹³⁵, що визначає перелік корупціогенних факторів, їх деталізує, визначає індикатори корупціогенних факторів, встановлює критерії оцінки корупціогенного фактора та визначає способи його усунення, що надаються в рекомендаціях до правового висновку або висновку за результатами здійснення антикорупційної експертизи.

Корупціогенний фактор – це «здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самотійно чи у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню чи збільшенню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією»¹³⁶.

---

¹³² Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. п. 2 § 46 [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

¹³³ Там же абз. 3 § 38

¹³⁴ Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади. п. 11. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п#top>

¹³⁵ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] : Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>

¹³⁶ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] : Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>

Згідно з Методологією, під час здійснення антикорупційної експертизи відбувається виявлення чотирьох основних корупціогенних факторів:

1) нечітке визначення функцій, прав, обов'язків і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) створення надмірних обтяжень для одержувачів адміністративних послуг;

3) відсутність або нечіткість адміністративних процедур;

4) відсутність чи недоліки конкурсних (тендерних) процедур¹³⁷.

Кожен корупціогенний фактор детально описується та наводяться приклади його використання.

Також, до корупціогенних факторів Методологія пропонує відносити наступні техніко-юридичні недоліки:

1) юридичні колізії нормативних приписів, що містяться в одному нормативно-правовому акті або в різних нормативно-правових актах, у тому числі невідповідність змісту нормативних приписів нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта положенням нормативно-правового акта, який має вищу юридичну силу;

2) розробка проекту нормативно-правового акта, видання (прийняття) нормативно-правового акта органом (особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) з перевищенням своєї компетенції;

3) порушення встановленої форми нормативно-правового акта, проекту нормативно-правового акта;

4) порушення вимог нормопроектувальної техніки;

---

¹³⁷ Там же. Розділ 1. п. 1.8.

5) технічні помилки в тексті, пропущення слів тощо¹³⁸.

При Мін'юсті з 2011 року функціонує Громадська рада¹³⁹. Діяльність Громадської ради регулюється Положенням про Громадську раду при Міністерстві юстиції України¹⁴⁰. Одним із завдань громадської ради є проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, подання її Мін'юсту, здійснення громадського контролю за врахуванням Мін'юстом пропозицій та зауважень громадськості, а також дотриманням Мін'юстом нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції¹⁴¹. Мін'юст забезпечує секретаріат Громадської ради приміщенням, засобами зв'язку, створює умови для роботи Громадської ради та проведення її засідань. В перші роки своєї діяльності кількість членів громадської ради перевищувала 90 осіб. Однак, у 2015 році, на одному із засідань установчих зборів було затверджено максимальний кількісний склад громадської ради – 35 членів¹⁴². Наразі склад Громадської ради налічує 33 особи¹⁴³.

2.2.2. Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією

Не зважаючи на те, що на законодавчому рівні, на Антикорупційний комітет було покладено обов'язок здійснювати антикорупційну експертизу проектів

¹³⁸ Там же. Розділ 1. п. 1.12.

¹³⁹ Про затвердження складу Громадської ради при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/n/22503>

¹⁴⁰ Положення про Громадську раду при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/polojennya-pro-gromadski-radu-pri-ministerstvi-yustitsii-ukraini>

¹⁴¹ Там же

¹⁴² Протокол Установчих зборів для формування Громадської Ради при Міністерстві юстиції України. [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/files/general/2017/06/01/20170601161917-13.pdf>

¹⁴³ Склад Громадської ради [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/str_grom_rada/diaynist-grom-rady-19-21/sklad_gromad_radu

нормативно-правових актів ще у 2011 році¹⁴⁴, фактично ж Антикорупційний комітет почав таку експертизу лише з 2013 року. Тоді Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики»¹⁴⁵ було внесено зміни до статті 93 Регламенту ВРУ¹⁴⁶, яка уповноважувала Комітет на здійснення антикорупційної експертизи.

В різні роки своєї діяльності, з оновленням Парламенту, Комітет оновлював і свою назву:

З 2012 до 2014 роки Комітет мав назву Комітет ВРУ з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією;

з 2014 по 2019 роки – Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції;

з 2019 по сьогодні – Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики.

Станом на сьогодні, порядок та механізм здійснення антикорупційної експертизи Комітетом регламентується:

- 1) Законом України «Про запобігання корупції»¹⁴⁷;
- 2) Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» (далі – Регламент ВРУ)¹⁴⁸;
- 3) Законом України «Про комітети Верховної Ради України»¹⁴⁹;

---

¹⁴⁴ Про засади запобігання і протидії корупції. ст. 15 [Електронний ресурс]// Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>

¹⁴⁵ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики [Електронний ресурс]: Закон України від 14.05.2013 р. № 224-VII : станом на 21 жовт. 2019 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-18>

¹⁴⁶ Про Регламент Верховної Ради України [Електронний ресурс]// Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

¹⁴⁷ Про запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹⁴⁸ Про Регламент Верховної Ради України. ч. 1 ст. 93 [Електронний ресурс]// Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

¹⁴⁹ Про комітети Верховної Ради України. ст. 12, 15, 16, 38 [Електронний ресурс]// Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/116/95-вр#Text>

4) Регламентом розгляду Антикорупційним комітетом проектів нормативно-правових актів¹⁵⁰, що затверджено Рішенням Антикорупційного комітету від 12 березня 2020 року¹⁵¹;

5) Методологією проведення антикорупційної експертизи, що затверджена Наказом Мін'юсту № 1395/5 від 24 квітня 2017 року¹⁵².

Відтак, згідно статті 93 Регламенту ВРУ, Антикорупційний комітет зобов'язаний розглянути та здійснити антикорупційну експертизу абсолютно усіх зареєстрованих в Парламенті законопроектів. Однак, вказані законопроекти розглядаються тільки до першого читання.

Термін здійснення антикорупційної експертизи визначається в залежності від того, чи є Антикорупційний комітет головним з підготовки і попереднього розгляду, тобто чи регулює проект нормативно-правового акта питання, що віднесені до предметів відання комітету. Відтак, якщо Антикорупційний комітет є головним комітетом, антикорупційна експертиза проекту нормативно-правового акта здійснюється і розглядається у тридцятиденний строк. У разі, якщо Антикорупційний комітет не є головним, то строк здійснення антикорупційної експертизи скорочується до 21-го дня та висновок подається до головного комітету¹⁵³.

Предметами відання Антикорупційного комітету є: формування антикорупційної політики; проведення антикорупційної експертизи законопроектів, поданих суб'єктами права законодавчої ініціативи; запобігання та протидія корупції; запобігання корупції в діяльності юридичних осіб; запобігання

---

¹⁵⁰ Регламент розгляду Комітетом проектів нормативно-правових актів [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики. – Режим доступу: http://crimcor.rada.gov.ua/news/Pravova_baza_diyalnosti_Komitetu/74140.html

¹⁵¹ Рішення Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики, Протокол засідання Комітету № 31. п. 5 [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики. – Режим доступу: <http://crimcor.rada.gov.ua/uploads/documents/31766.pdf>

¹⁵² Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>

¹⁵³ Регламент розгляду Комітетом проектів нормативно-правових актів. п. 3 [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики. – Режим доступу: http://crimcor.rada.gov.ua/news/Pravova_baza_diyalnosti_Komitetu/74140.html

та врегулювання конфлікту інтересів; правила етичної поведінки на публічній службі; фінансовий контроль стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування; відповідальність за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією; правове регулювання та організація діяльності Національного антикорупційного бюро України, НАЗК, Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; діяльність інших правоохоронних і державних органів в частині їх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції; державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції¹⁵⁴.

Власних, офіційно затверджених методичних рекомендацій щодо здійснення антикорупційної експертизи Антикорупційний комітет не має, тому користується затвердженою Мін'юстом Методологією проведення антикорупційної експертизи¹⁵⁵. Проте, на початку поточного року для Антикорупційного комітету Аналітичним центром «Інститут законодавчих ідей» було розроблено Методологію проведення антикорупційної експертизи Комітету ВРУ, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією, що була розроблена на основі практики Антикорупційного комітету, а також національних та міжнародних підходів. Наразі розроблена Методологія очікує на офіційне затвердження.

Окрім відповідності Методології проведення антикорупційної експертизи, згідно якої встановлюється наявність чи відсутність корупціогенних факторів у проекті нормативно-правового акта, Антикорупційний комітет також визначає його відповідність вимогам антикорупційного законодавства, а саме:

---

¹⁵⁴ Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-20#Text>

¹⁵⁵ Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>

Закону України «Про запобігання корупції»;

Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»;

Закону України «Про запобігання та протидію, легалізації відмиванню доходів одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму»;

Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»¹⁵⁶.

За результатами здійснення антикорупційної експертизи Антикорупційний комітет готує висновок щодо відповідності або невідповідності нормативно-правового акту вимогам антикорупційного законодавства, що оформлюється у формі проекту рішення Антикорупційного комітету та обов'язково має містити:

висновок щодо відповідності (невідповідності) проекту акта вимогам антикорупційного законодавства або щодо наявності корупціогенних факторів (ризиків);

стислий виклад позицій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, експертів щодо відповідного проекту акта - у разі надходження таких позицій;

у разі виявлення невідповідності проекту акта вимогам антикорупційного законодавства та/або наявності корупціогенних факторів - обґрунтування конкретної норми (норм) проекту акта, яка не відповідає нормам антикорупційного законодавства та/або містить корупціогенні фактори;

пропозиції щодо усунення виявлених невідповідностей у проекті акта або обґрунтування неможливості усунення таких недоліків;

узагальнюючу рекомендацію щодо подальшого розгляду проекту акта (ухвалення, відхилення, повернення на доопрацювання тощо).

---

¹⁵⁶

Регламент розгляду Комітетом проектів нормативно-правових актів. п. 6 [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики.
– Режим доступу: http://crimecor.rada.gov.ua/news/Pravova_baza_diyalnosti_Komitetu/74140.html

Якщо після аналізу проекту акту було встановлено, що акт містить корупціогенні фактори або не відповідає вимогам антикорупційного законодавства, Антикорупційний комітет повідомляє про це суб'єкта законодавчої ініціативи, за авторства якого було зареєстровано проект та запрошує його прийняти участь у засіданні Антикорупційного комітету, на якому розглядатиметься вказаний проект.

Після розгляду проектів нормативно-правових актів на засіданні формується офіційний висновок (рішення), публікується на сайті Антикорупційного комітету та розміщується в картці законопроекту.

Повертаючись до початку практики здійснення Антикорупційним комітетом антикорупційної експертизи у 8 скликанні, варто зауважити, що перший рік здійснення антикорупційної експертизи показав надзвичайно велике законопроектне навантаження, з яким було дуже важко впоратись. Тому, при Антикорупційному комітеті було створено Раду громадського контролю¹⁵⁷, що пізніше, була перейменована на Раду громадських експертиз. До моменту створення Ради громадських експертиз, народні депутати України, та, зокрема, Секретаріат Антикорупційного комітету співпрацювали з Центром політико-правових реформ¹⁵⁸ та активно користувались їх висновками громадської антикорупційної експертизи. Однак, оскільки Антикорупційний комітет зобов'язаний здійснювати антикорупційну експертизу абсолютно усіх зареєстрованих у ВРУ законопроектів, висновків Центру політико-правових реформ їм не вистачало.

Ефективність роботи Антикорупційного комітету з початком роботи Ради громадських експертиз відзначалась в Альтернативному звіті з оцінки

---

¹⁵⁷ Протокол засідання № 32 [Електронний ресурс]// Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції. – Режим доступу: <http://crimecor.rada.gov.ua/uploads/documents/29871.pdf>

¹⁵⁸ Про ЦППР | Центр політико-правових реформ (ЦППР) [Електронний ресурс]// Центр політико-правових реформ. – Режим доступу: <http://185.65.244.102/ua/about/organization/>

ефективності впровадження державної антикорупційної політики, де вказувалось, що «починаючи з вересня 2015 року продуктивність Комітету виросла майже вдвічі (з охоплення у 60-70% до 100% опрацювання усіх проектів нормативно-правових актів, що надійшли на експертизу). Кількість негативних висновків збільшилась більш ніж удвічі (з 5,8% до 12,7%)¹⁵⁹.

2.2.3 Національне агентство з питань запобігання корупції

НАЗК отримало можливість здійснювати антикорупційну експертизу у 2016 році. Тоді, відповідно до першого Рішення НАЗК «Про реалізацію Національним агентством з питань запобігання корупції повноважень щодо проведення антикорупційної експертизи»¹⁶⁰, було затверджено порядок проведення та форму висновку антикорупційної експертизи проекту.

Станом на сьогодні, порядок та механізм здійснення антикорупційної експертизи Комітетом регламентується:

- 1) Законом України «Про запобігання корупції»¹⁶¹;
- 2) Положенням про апарат Національного агентства з питань запобігання корупції, що затверджено Рішенням НАЗК № 1 від 19 травня 2016 року¹⁶²;
- 3) Регламентом КМУ, що затверджений Постановою КМУ № 950 від 18 липня 2007 року¹⁶³;

¹⁵⁹ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики. с. 152 [Електронний ресурс] //– Режим доступу: https://www.pravo.org.ua/img/books/files/1553535186shadow%20report%20on%20evaluating%20the%20effectiveness%20of%20state%20anti%20corruption%20policy%20implementation_short.pdf

¹⁶⁰ Про реалізацію Національним агентством з питань запобігання корупції повноважень щодо проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Рішення Нац. агентства з питань запобігання корупції від 28.07.2016 р. № 1 : станом на 28 серп. 2020 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1184-16>

¹⁶¹ Про запобігання корупції. ст. 55. [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹⁶² Про затвердження Положення про апарат Національного агентства з питань запобігання корупції та положень про самостійні структурні підрозділи апарату Національного агентства з питань запобігання корупції. пп. 1 п. 20. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001884-16#Text>

¹⁶³ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. §37-2. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

4) Порядком проведення антикорупційної експертизи (далі – Порядок) Національним агентством з питань запобігання корупції, затвердженої Наказом НАЗК № 325/20 від 29 липня 2020 року¹⁶⁴;

5) Методологією проведення антикорупційної експертизи (далі – Методологія) Національним агентством з питань запобігання корупції, що затверджена Наказом НАЗК № 470/20 від 20 жовтня 2020 року¹⁶⁵.

Виходячи з визначених вище актів, Порядок та Методологію здійснення антикорупційної експертизи НАЗК визначає самостійно.

На НАЗК не покладено обов'язок щодо здійснення антикорупційної експертизи. НАЗК її здійснює за власною ініціативою. Однак, при цьому, за НАЗК закріплено повноваження, якого не мають інші суб'єкти здійснення антикорупційної експертизи. Якщо НАЗК починає здійснювати антикорупційну експертизу проекту нормативно-правового акта, процедура розгляду чи прийняття відповідного проекту зупиняється на строк до 10 днів¹⁶⁶, що є гарною практикою запобігання прийняттю нормативно-правових актів, які містять корупціогенні фактори. Вказана норма стосується проектів Парламенту та Уряду. Перед здійсненням антикорупційної експертизи НАЗК зобов'язане попередити КМУ або Антикорупційний комітет про здійснення антикорупційної експертизи відповідного проекту акта.

Ще однією відмінною рисою НАЗК від Антикорупційного комітету та Мін'юсту, є його можливість проводити експертизу проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд як Парламенту так і Уряду. У Регламенті КМУ

---

¹⁶⁴ Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text>

¹⁶⁵ Методологія проведення антикорупційної експертизи Національного агентства з питань запобігання корупції. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/MetodologD196D18F.pdf>

¹⁶⁶ Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції. п. 6 [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text>

вказано, що за добу до початку засідання КМУ проект порядку денного та всі супровідні матеріали обов'язково надсилаються в НАЗК.

НАЗК має повноваження щодо аналізу чинних нормативно-правових актів. За результатом аналізу чинних нормативно-правових актів, якщо відповідні акти містять корупціогенні фактори, НАЗК надає Мін'юсту пропозиції щодо включення відповідного акта до їх щорічного плану проведення антикорупційної експертизи.

Окрім цього, до НАЗК можуть звертатись центральні органи виконавчої влади, що є розробниками проектів нормативно-правових актів з проханням здійснити антикорупційну експертизу їх акта. Вказана процедура відбувається одночасно з поданням відповідного проекту акта до Мін'юсту для здійснення правової експертизи. Після чого, НАЗК визначає необхідність здійснення антикорупційної експертизи та приймає або не приймає рішення щодо здійснення антикорупційної експертизи. Якщо ж є необхідність здійснення антикорупційної експертизи, НАЗК протягом трьох днів з дня отримання звернення має проінформувати про прийняте рішення розробника та КМУ.

Згідно Методології, перед обранням проектів актів для здійснення експертизи, НАЗК проводить моніторинг таких актів. Під час моніторингу у проекти актів оцінюються наявність ознак, що вказують на необхідність здійснення антикорупційної експертизи, зокрема, наявність інформації що схожий за змістом чи сферою регулювання проект акта, був визнаний корупціогенним або наявність інформації, яка знаходиться в публічному доступі щодо загроз корупційних правопорушень після прийняття відповідного проекту акта тощо. В першу чергу, моніторинг здійснюється щодо актів, які внесені на розгляд Верховної Ради України: Президентом України, КМУ та народними депутатами з політичної партії «Слуга народу» або щодо актів, які стосуються сфер регулювання, визначених у Законах України «Про адміністративні послуги», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»,

«Про ліцензування видів господарської діяльності» та «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»¹⁶⁷.

Термін здійснення антикорупційної експертизи обмежений строком в 10 календарних днів¹⁶⁸. При цьому, законодавство не передбачає можливість продовження строків здійснення антикорупційної експертизи, що є не досить доброю практикою, адже деякі комплексні проекти актів часом можуть сягати і трьохсот сторінок, що може відобразитись на якості здійснення антикорупційної експертизи. Також, згідно Регламенту КМУ, якщо НАЗК у зазначений строк не надало свій висновок на відповідний проект акта, вважається, що зауваження до нього відсутні¹⁶⁹.

Згідно з Методологією, під час здійснення антикорупційної експертизи відбувається виявлення п'яти корупціогенних факторів:

- 1) неналежне визначення компетенції органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, повноважень осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) неналежне визначення змісту й обсягу прав чи обов'язків фізичних (юридичних) осіб;
- 3) юридична колізія в законодавстві;
- 4) використання правових конструкцій оціночного характеру;
- 5) ускладнення реалізації передбачених законодавством заходів із запобігання чи протидії корупції¹⁷⁰.

¹⁶⁷ Методологія проведення антикорупційної експертизи Національного агентства з питань запобігання корупції. розділ 2. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/MetodologD196D18F.pdf>

¹⁶⁸ Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції. п. 6. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text>

¹⁶⁹ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. абз.2 ч. 3 §37-2. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

¹⁷⁰ Методологія проведення антикорупційної експертизи Національного агентства з питань запобігання корупції. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/MetodologD196D18F.pdf>

Кожен корупціогенний фактор детально описується та наводяться приклади його використання.

За результатами розгляду проекту акта формується відповідний висновок за затвердженою формою, надсилається розробнику та оприлюднюється на сайті.

Вважаємо гарною практикою відслідковування НАЗК врахування розробниками проектів нормативно-правових актів наданих ними рекомендацій, таким чином визначаючи свою ефективність.

При НАЗК з 2015 року, згідно Положення про Громадську раду при Національному агентстві з питань запобігання корупції¹⁷¹, діє Громадська рада¹⁷², яка контролює діяльність НАЗК, а також залучається до здійснення антикорупційної експертизи. Для цього, НАЗК щоразу інформує представників Громадської ради про початок здійснення ними експертизи проекту нормативно-правового акта та в обов'язковому порядку розглядає пропозиції щодо проекту акта. Члени Громадської ради, під час здійснення антикорупційної експертизи можуть звертатись до інститутів громадянського суспільства.

Матеріально-технічні засоби та приміщення для проведення засідань Громадської ради забезпечує НАЗК.

2.3. Здійснення громадської антикорупційної експертизи в Україні.

Ще у статті 13 Конвенції ООН проти корупції були закладені основоположні засади участі громадськості у протидії та запобіганні корупції, відповідно до яких, держави зобов'язані вживати належних заходів для сприяння

---

¹⁷¹ Деякі питання Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2019-п#п78>

¹⁷² Громадська рада | Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/gromadska-rada/>

активній участі громадського суспільства у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею¹⁷³.

Дані проведеного Центром Разумкова (5-9 березня 2021 року) соціологічного дослідження «Оцінка ситуації в країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян»¹⁷⁴, вказують, що рівень довіри суспільства до громадських організацій сягає 53%. Разом з тим, рівень недовіри до органів державної влади (Конституційний суд України, Верховна Рада України, КМУ, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції та інші) коливається від 68% до 78%. Виходячи із зазначеного, населення критично не довіряє органам державної влади, довіряючи при цьому громадським організаціям. Відтак, існування при органах державної влади Громадських рад або тісна співпраця з громадськими об'єднаннями, що підкріплено їх публічністю (опубліковані щорічні звіти, протоколи засідань тощо) підвищує довіру громадян до державного апарату.

Активна підтримка громадськістю державних органів під час реалізації ними державної антикорупційної політики є запорукою успішності, а також підвищенням довіри суспільства до державних органів.

Діяльність інститутів громадського суспільства в частині здійснення ними громадської антикорупційної експертизи регулюється:

¹⁷³

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) [Електронний ресурс] : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

¹⁷⁴

Центр Р. Оцінка ситуації в країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян (березень 2021р.) [Електронний ресурс] / Разумков Центр // Центр Разумкова. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-institutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orien-tatsii-gromadian-berezen-2021r>

- 1) Законом України «Про запобігання корупції»¹⁷⁵;
- 2) Порядком проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, що затверджений Постановою КМУ № 996 від 03 листопада 2010 року¹⁷⁶.

Закон України «Про запобігання корупції» гарантує право інститутам громадського суспільства приймати участь в антикорупційних заходах, у тому числі, проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій¹⁷⁷.

У Регламенті КМУ визначено, що при реєстрації проекту акта КМУ подається обов'язково ряд документів¹⁷⁸. За наявності поданих до КМУ висновків чи рекомендацій в результаті здійснення громадської антикорупційної експертизи проекту акта, вказані рекомендації додаються до пояснювальної записки, без якої реєстрація проекту акта неможлива.

Вимог до суб'єктів здійснення громадської антикорупційної експертизи законодавство не визначає. Так само як і не визначає окремих методичних рекомендацій, спеціального порядку, термінів здійснення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правового акту. Відтак, громадські об'єднання, фізичні чи юридичні особи при здійсненні експертизи можуть використовувати будь-які методології та не бути обмеженими часовими

---

¹⁷⁵ Про запобігання корупції. ст. 21, 55. [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹⁷⁶ Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п#top>

¹⁷⁷ Про запобігання корупції. ст. 21. [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹⁷⁸ Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. § 50 [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

проміжками при здійсненні громадської антикорупційної експертизи. При цьому, законодавство зобов'язує суб'єктів видання (прийняття) відповідного акта в розглядати висновки, пропозиції чи рекомендації, що були підготовлені за результатом здійснення громадської антикорупційної експертизи проекту чи чинного нормативно-правового акта. Варто вказати, що на суб'єктів видання (прийняття) відповідного акта обов'язок щодо розгляду результатів громадської антикорупційної експертизи було покладено лиш у 2015 році.

Як показує практика, більшість громадських організацій, після здійснення громадської експертизи публікують висновки на власних сайтах, що, знову ж таки, законодавство не вимагає.

Держава не здійснює фінансування проведення громадської антикорупційної експертизи. Усі фінансові витрати на проведення громадської антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів, проектів нормативно-правових актів, а також оприлюднення її результатів здійснюються за рахунок відповідних фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб або інших джерел, не заборонених законодавством¹⁷⁹.

Висновки до другого розділу

Одним з важливих ознак законодавства, що має принципове значення для правозастосовної практики, є його якість. Якісні закони та підзаконні нормативні акти повинні, зокрема, виключати можливість зловживати правами та створювати корупційну поведінку. Забезпечення саме цього критерію якості напряду пов'язане із створенням ефективної системи захисту нормативно-правових актів від корупційних норм¹⁸⁰.

---

¹⁷⁹ Про запобігання корупції. ст. 21. [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

¹⁸⁰ Антикорупційний калейдоскоп: дещо про антикорупційну експертизу. Дер [Електронний ресурс]// iFactor. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2020/november/issue-11/article-111882.html>

Аналізуючи законодавство України, яке регулює питання здійснення антикорупційної експертизи та порівнюючи його з аналізом міжнародної практики законодавчого регулювання діяльності органів, що займаються антикорупційною експертизою, можна сказати, що в Україні цей механізм на законодавчому рівні досить добре врегульований.

По-перше, здійсненням антикорупційної експертизи проектів та чинних нормативно-правових актів в Україні займається три державні інституції-суб'єкти здійснення антикорупційної експертизи (Мін'юст, Антикорупційний комітет та НАЗК), з яких:

Антикорупційний комітет та НАЗК мають повноваження щодо здійснення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, що зареєстровані в Парламенті;

Мін'юст та НАЗК мають повноваження щодо здійснення антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів та проектів, нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд Уряду.

Відтак, діяльність вказаних інституцій частково перетинається, що збільшує можливість більш якісно здійснити антикорупційну експертизу окремих «негативних» нормативно-правових актів.

По-друге, при зазначених суб'єктах здійснення антикорупційної експертизи діють громадські ради, що потенційно можуть пришвидшувати та допомагати їм у здійсненні антикорупційної експертизи.

По-третє, громадські ради, що діють при Антикорупційному комітеті та НАЗК, як показує особиста практика комунікації з вказаними інституціями, активно залучають до аналізу проектів нормативно-правових актів представників вузькопрофільних у відповідних сферах експертів (асоціації, профспілки, організації тощо), що дає можливість дати додатково загальну оцінку відповідного проекту та, часом, виявити корупціогенні фактори.

По-четверте, діяльність Мін'юсту та НАЗК в частині здійснення ними антикорупційної експертизи чітко врегульована, про що свідчить наявність відповідних порядків проведення антикорупційної експертизи та наявність методичних рекомендацій здійснення антикорупційної експертизи, що детально описує корупціогенні фактори, їх ознаки, приклади та рекомендації щодо усунення корупціогенних факторів. Антикорупційний комітет наразі також має розроблені методичні рекомендації здійснення антикорупційної експертизи. Однак, не має можливості ними користуватись, адже вони не затверджені.

По-п'яте, законодавство зобов'язує суб'єктів видання (прийняття) відповідних актів розглядати висновки, пропозиції чи рекомендації антикорупційної експертизи проектів чи чинних нормативно-правових актів інститутів громадського суспільства.

Вказані аспекти правового регулювання антикорупційної експертизи в Україні сприяють підвищенню ефективності Мін'юсту, Антикорупційного комітету та НАЗК в частині реалізації ними покладених повноважень щодо здійснення антикорупційної експертизи. Проте, чинна нормативно-правова база все ж потребує вдосконалення, зокрема необхідно:

1) визначити в Регламенті ВРУ та Законі України «Про Комітети Верховної Ради України» окремими статтями правові механізми здійснення антикорупційної експертизи профільним комітетом та встановити обов'язок інших комітетів ВРУ не просто розглядати, а враховувати висновок Антикорупційного комітету щодо проекту акта;

2) визначити, шляхом внесення змін до Регламенту ВРУ та Закону України «Про Комітети Верховної Ради України», обов'язок Антикорупційного комітету розглядати усі проекти нормативно-правових актів не тільки до першого читання, а й після доопрацювання відповідних актів до другого читання;

3) визначити в Регламенті ВРУ та Регламенті КМУ обов'язок зупинення процедури розгляду або прийняття відповідного проекту акта у ВРУ або КМУ, щодо якого НАЗК здійснює антикорупційну експертизу. Адже наразі, Закон України «Про запобігання корупції» визначає, що якщо НАЗК приймає рішення здійснити антикорупційну експертизу проекту акта та інформує про це ВРУ чи КМУ, вказане є підставою для зупинення процедури розгляду або прийняття відповідного проекту акта. Проте, вказане положення не відображене у вищевказаних регламентах, що створює юридичну колізію між ними;

4) надати можливість НАЗК подовжувати термін здійснення антикорупційної експертизи щодо комплексних проектів актів або проектів актів, які мають великий об'єм. Адже термін у 10 календарних днів є занадто коротким для здійснення якісної антикорупційної експертизи проектів актів, об'єми яких можуть сягати, наприклад, більше 100-300 сторінок;

5) уточнити ч. 4 § 37-2 Регламенту КМУ в частині встановлення обов'язку врахування, а не розгляду, розробником правового акта результатів антикорупційної експертизи НАЗК;

6) визначити на рівні законодавства обов'язок здійснення антикорупційної експертизи в органах місцевого самоврядування, наприклад, при затвердженні рішень міських рад чи їх виконавчих комітетів, особливо в частині актів, що стосуються майна чи коштів відповідної територіальної громади.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

3.1. Методологічні основи дослідження ефективності реалізації повноважень щодо здійснення антикорупційної експертизи суб'єктами здійснення антикорупційної експертизи

Наразі, в Україні здійснюють антикорупційну експертизу три державних інституції: Мін'юст, Антикорупційний комітет та НАЗК. Підсилює їх діяльність громадськість, якій також надано аналогічну можливість.

Належне функціонування зазначених вище інституцій, в тому числі якісне здійснення ними антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, є важливою передумовою забезпечення ефективності механізмів протидії корупції в Україні.

Корупція почала свій розвиток ще з часів зародження перших держав та продовжує розвиватись, модифікуючись та підлаштовуючись під віяння сучасності. Так само як і корупція, розвиваються і механізми боротьби з нею, одним з яких є антикорупційна експертиза нормативно-правових актів, що дає можливість запобігти корупції ще на етапі формування правових актів. Для реального вдосконалення механізмів здійснення антикорупційної експертизи необхідне чітке розуміння ефективності діючих державних інституцій антикорупційної системи, що займаються аналізом нормативно-правових актів на наявність в них корупційних ризиків. І хоч в Україні немає єдиного, уніфікованого правильного підходу до визначення ефективної діяльності антикорупційних інституцій, в даному дослідженні ми спробуємо визначити критерії для кожного з суб'єктів здійснення антикорупційної експертизи, відповідно до яких можна буде зробити відповідні висновки та сформулювати практичні рекомендації.

Відтак, даний розділ містить п'ять підрозділів, які присвячені аналізу практичної реалізації суб'єктами здійснення антикорупційної експертизи та громадськістю отриманого права (обов'язку) щодо здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та визначенню рівня їх ефективності.

У другому підрозділі я досліджуватиму ефективність проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів Мін'юстом. Ефективність Мін'юсту я визначатиму шляхом аналізу наступних показників:

- 1) об'єм роботи: встановлюватиметься шляхом підрахунку загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів з моменту проведення антикорупційної експертизи;

2) кількісний показник виявлення корупційних ризиків: встановлюватиметься шляхом співвіднесення загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів до кількості (відсотку) нормативно-правових актів, у яких були виявлені корупціогенні фактори;

3) публічність: встановлюватиметься шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення експертизи нормативно-правового акта).

У третьому підрозділі я досліджуватиму ефективність проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів НАЗК. Ефективність НАЗК я визначатиму шляхом аналізу наступних показників:

1) об'єм роботи: встановлюватиметься шляхом підрахунку загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів з моменту проведення антикорупційної експертизи;

2) кількісний показник виявлення корупційних ризиків: встановлюватиметься шляхом співвіднесення загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів до кількості (відсотку) нормативно-правових актів, у яких були виявлені корупціогенні фактори;

3) публічність: встановлюватиметься шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення нормативно-правового акта);

4) рівень впливу: встановлюватиметься шляхом аналізу отриманої від НАЗК інформації щодо кількості врахованих КМУ або ВРУ висловлених зауважень до проектів нормативно-правових актів, перед їх реєстрацією в Уряді та Парламенті.

В четвертому підрозділі я досліджуватиму ефективність проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів Антикорупційним

комітетом. Ефективність Антикорупційного комітету я визначатиму шляхом аналізу наступних показників:

1) об'єм роботи: встановлюватиметься шляхом підрахунку загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів з моменту проведення антикорупційної експертизи (з початку здійснення Антикорупційним комітетом експертизи проектів актів на наявність у них корупціогенних факторів і до теперішнього часу);

2) кількісний показник виявлення корупційних ризиків: встановлюватиметься шляхом співвіднесення загальної кількості проаналізованих нормативно-правових актів до кількості (відсотку) нормативно-правових актів, у яких були виявлені корупціогенні фактори;

3) публічність: встановлюватиметься шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення нормативно-правового акта);

4) рівень впливу: встановлюватиметься шляхом аналізу інформації щодо кількості законопроектів, які були визнані такими, що містять корупціогенні фактори та встановлення кількості (відсотку) таких законопроектів, що стали законами, шляхом співвідношення загальної кількості розглянутих законопроектів до кількості «корупційних» законів.

Дослідити ефективність здійснення громадської антикорупційної експертизи буде досить важко, адже, проведений аналіз здійснення громадськими інститутами антикорупційної експертизи в Україні показав, що антикорупційною експертизою проектів нормативно-правових актів займається невелика кількість громадських організацій. Зазвичай, інститути громадського суспільства займаються аналізом нормативно-правових актів у власній, профільній сфері, аналізуючи вказані акти, в тому числі і на наявність корупціогенних факторів. Також, окремі громадські організації розробляють практичні методичні

рекомендації проведення антикорупційної експертизи та допомагають у впровадженні іншими інституціями антикорупційної експертизи, діяльність таких організацій я також враховуватиму при визначенні ефективності. Однак вказані організації не здійснювали аналіз усіх проектів нормативно-правових актів, що реєструвались в Парламенті. Найчастіше вони обирали окремі сфери, в яких ризики корупційних зловживань є досить високими.

Наразі, проведений аналіз діяльності інститутів громадського суспільства в частині здійснення ними антикорупційної експертизи вказує, що в Україні є лише одна громадська організація яка систематично з 2015 року займається здійсненням антикорупційної експертизи абсолютно усіх зареєстрованих в Парламенті законопроектів на рівні з Антикорупційним комітетом, про що детальніше буде описано в підрозділі.

Відтак, у п'ятому підрозділі досліджуватиметься ефективність здійснення громадської антикорупційної експертизи інститутами громадського суспільства. Ефективність, в даному випадку, визначатиметься шляхом аналізу наступних показників:

1) активність: встановлюватиметься шляхом аналізу практики співпраці з державними органами та органами місцевого самоврядування, в тому числі, включаючи формування методичних рекомендацій, практичних порад, проведення навчань щодо здійснення антикорупційної експертизи;

2) рівень впливу: встановлюватиметься шляхом аналізу інформації щодо кількості наданих суб'єктам здійснення антикорупційної експертизи висновків на проекти актів та кількості (відсотку) врахованих останніми наданих зауважень;

3) публічність: встановлюватиметься шляхом опублікування результатів здійснення антикорупційної експертизи (щорічні звіти, висновки за результатами здійснення нормативно-правового акта).

Діяльність Мін'юсту, Антикоруупційного комітету, НАЗК та інститутів громадського суспільства оцінюватиметься виключно в рамках реалізації ними прав/повноважень щодо здійснення антикоруупційної експертизи нормативно-правових актів.

3.2. Ефективність здійснення антикоруупційної експертизи Міністерством юстиції України та практичні рекомендації щодо поліпшення його роботи.

Першою інституцією, яка отримала повноваження щодо здійснення антикоруупційної експертизи проектів нормативно-правових актів був Мін'юст. Початок здійснення антикоруупційної експертизи Мін'юстом припадає на середину 2010 року.

Законодавство на Мін'юст покладає обов'язок здійснювати правову та антикоруупційну експертизу:

- 1) всіх проектів нормативно-правових актів, що вносяться на розгляд КМУ;
- 2) чинних законів України, актів Президента та КМУ;
- 3) всіх нормативно-правових актів державних органів, що підлягають державній реєстрації¹⁸¹.

Вказаний обов'язок тягне за собою надзвичайно велике навантаження та відповідальність на працівників уповноважених підрозділів Мін'юсту.

Законодавство зобов'язує Мін'юст здійснювати правову експертизу нормативно-правових актів в межах 15 робочих днів, з правом продовження не більш як на 10 робочих днів¹⁸².

---

¹⁸¹ Деякі питання проведення антикоруупційної експертизи. Розділ 4. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0303-15#Text>

¹⁸² Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади. п. 11. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п#top>

Відтак, виходячи зі звіту Мін'юсту щодо результатів проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції за 2011 рік в Мін'юст надійшло 1575 проектів нормативно-правових актів. У 216 (13,7%) з яких були виявлені норми, які містили корупційні ризики. Більшість таких норм були виявлені у проектах актів у сфері земельного, цивільного та фінансового законодавства. При цьому менше таких норм виявили у проектах законів, а найбільше – у проектах підзаконних нормативно-правових актів¹⁸³.

Наступного, 2012 року, до Мін'юсту вже на аналіз надійшло 5 153 проектів нормативно-правових актів, з яких корупційні ризики були виявлені щодо 22 проектів нормативно-правових актів, що становить лише 0,4%. Низьку кількість проектів нормативно-правових актів, в яких були виявлені корупційні ризики Мін'юст обґрунтовує тим, що усунення зазначених недоліків здійснювалося у ході доопрацювання проектів нормативно-правових актів¹⁸⁴.

На жаль, звітів про результати здійснення антикорупційної експертизи та загальних річних звітів у період з 2013 до 2018 років не опубліковано, тому важко здійснити аналіз ефективності роботи Мін'юсту за ці роки.

За даними Центру політико-правових реформ, Мін'юстом у 2012–2013 роках було проаналізовано 9 757 проектів нормативно-правових актів, яких корупційні ризики були виявлені щодо 41 проекту акта, що становить (0,4%). За період з 9 червня 2013 року по 1 березня 2017 року Мін'юстом було проаналізовано декілька чинних нормативно-правових актів, серед яких три

---

¹⁸³ Звіт Міністерства юстиції України 2011 рік. – Київ : М-во юстиції України, 2012.

¹⁸⁴ Мін'юст оприлюднив звіт про результати заходів щодо запобігання і протидії корупції у 2012 році [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

містили корупціогенні фактори. Жодних дій, спрямованих на усунення цих факторів, Мін'юстом вжито не було¹⁸⁵.

З 2018 року Мін'юстом щокварталу публікуються звіти про результати здійснення антикорупційної експертизи. При цьому, не публікуються висновки здійснення правової (антикорупційної) експертизи щодо проектів нормативно-правових актів.

Відтак, згідно проведеного аналізу звітів у період з січня 2018 року по березень 2021 року¹⁸⁶, Мін'юстом:

у 2018 році було проаналізовано 3778 проектів нормативно-правових актів, з яких до 4-х були висловлені зауваження щодо наявності корупційних ризиків, що становить 0,1 %;

у 2019 році (за виключенням першого кварталу) було проаналізовано 2945 проектів нормативно-правових актів, з яких до 12 були висловлені зауваження щодо наявності корупційних ризиків, що становить 0,4 %. Вказана кількість проектів нормативно-правових актів обчислена без врахування звіту за перший квартал 2019 року. Оскільки його не опубліковано;

у 2020 році було проаналізовано 5192 проекти нормативно-правових актів, з яких до 8 були висловлені зауваження щодо наявності корупційних ризиків, що становить 0,1%;

за період першого кварталу 2021 року було проаналізовано 1290 проектів нормативно-правових актів, з яких до 6 були висловлені зауваження щодо наявності корупційних ризиків, що становить 0,4%.

---

¹⁸⁵

2.3.1. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів та їх проектів | Центр політико-правових реформ (ЦППР) [Електронний ресурс] // Центр політико-правових реформ. – Режим доступу: http://185.65.244.102/ua/news/20872051-2.3.1.-antikoruptsiyna-ekspertiza-normativno-pravovih-aktiv-ta-yih-proektiv#_ftn4

¹⁸⁶

ЗВІТ про результати проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів Міністерством юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/uncorrupt_exp/zvit_pro_rez_ancorrupt_nra

Разом з тим, на сайті Мін'юсту опубліковано 26 висновків антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів¹⁸⁷. Згідно вказаних висновків, можна зазначити, що Мін'юст:

у 2014 році здійснив аналіз двох законів України, з яких у обох були виявлені корупціогенні фактори;

у 2015 році здійснив аналіз одного закону України в якому не було виявлено корупціогенних факторів;

у 2016 році здійснив аналіз одного закону України, в якому були виявлені корупціогенні фактори;

у 2017 році здійснив аналіз п'яти законів України, з яких у одному були виявлені корупціогенні фактори;

у 2018 році здійснив аналіз чотирьох законів України та однієї постанови КМУ, у жодному акті корупціогенних факторів виявлено не було;

у 2019 році здійснив аналіз трьох законів України, з яких у двох були виявлені корупціогенні фактори;

у 2020 році здійснив аналіз шести законів України, з яких у чотирьох були виявлені корупціогенні фактори;

у 2021 році здійснив аналіз одного закону України, та двох постанов КМУ, у жодному акті корупціогенних факторів виявлено не було.

Підсумовуючи, варто зазначити, що у період з січня 2018 року по березень 2021 року Мін'юстом було проаналізовано 13205 проектів нормативно-правових актів, з яких до 30 були висловлені зауваження щодо наявності корупційних ризиків, що становить 0,2% від проведеного аналізу. Зазначене є антипоказником ефективності здійснення антикорупційної експертизи.

187

Результати проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/result_ancorupt

Також, у період з 2014 року по теперішній час, Мін'юстом було проведено антикорупційну експертизу 26 чинних нормативно-правових актів, з яких у 10 (38,4%) були виявлені корупціогенні фактори.

Варто вказати, що аналіз протоколів діяльності та щорічних звітів Громадської ради при Мін'юсті¹⁸⁸, починаючи з 2011 року і до сьогодні, в частині здійснення ними антикорупційної експертизи, формує також не досить добре враження, щодо практичної реалізації ними покладених функцій. Адже, однією із функцій громадської ради є проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів¹⁸⁹. Протоколи та звіти не містять інформації про здійснення Громадською радою антикорупційної експертизи. Однак, у 2013 році, Громадською радою була затверджена Комісія з питань громадської експертизи законодавства¹⁹⁰. Про результати діяльності цієї комісії нічого не зазначено. Щорічних звітів Громадської Ради за 2011-2016 роки немає. Лиш починаючи з 2017 року звіти щорічно публікуються¹⁹¹, однак у них не вказано про здійснення антикорупційної експертизи вказаною Громадською Радою. Лиш у одному протоколі було окреслено питання звернення до ВРУ «з пропозицією врахувати напрацювання членів Комітету з питань конституційного законодавства Громадської ради при прийнятті Проекту Закону «Про внесення змін до

---

¹⁸⁸ Громадська рада при Міністерстві юстиції [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/str_grom_rada

¹⁸⁹ Положення про Громадські ради при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/polojennya-pro-gromadski-radu-pri-ministerstvi-yustitsii-ukraini>

¹⁹⁰ Протокол №3 зборів членів Громадської ради при Міністерстві юстиції України (у форматі круглого столу) [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/protokol-3-zboriv-chleniv-gromadskoi-radi-pri-ministerstvi-yustitsii-ukraini-u-formati-kruglogo-stolu-4168>

¹⁹¹ Звіти про діяльність Громадської ради [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/zviti-pro-diyalnist-gromadskoi-radi>, Діяльність Громадської ради 2019 – 2021 [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/str_grom_rada/diyalnist-grom-rady-19-21/diyalnist_grom_radu2019

Кримінального кодексу України та Кримінально-процесуального кодексу України (про кримінальну відповідальність за побутову, адміністративну, економічну, військову, політичну, військово-політичну та іншу співпрацю з державою-агресором - колабораціонізм)», а також з пропозицією до ВРУ «розглянути на відповідному комітеті Верховної ради України Проект Закону «Про внутрішній аудит»¹⁹². Однак, інших матеріалів до протоколу додано не було, тому не зрозуміло, чи стосувались вказані питання антикорупційної експертизи.

Здійснення антикорупційної експертизи в Мін'юсті покладено на відділ з питань адміністративної відповідальності та антикорупційної експертизи, що підпорядкований Директорату правосуддя та кримінальної юстиції. Вказаний відділ здійснює організаційно-правове та методологічне забезпечення здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів. Згідно штатної чисельності відділ Апарату Мін'юсту налічує 6 осіб, які окрім антикорупційної експертизи займаються питанням адміністративної відповідальності¹⁹³. Відтак, один працівник відділу, в середньому, окрім здійснення інших повноважень, має здійснити якісну експертизу 72 проектів актів. Зазначена кількість проектів актів, враховуючи динаміку, щороку збільшується на 400-500 проектів.

Також, варто вказати, що аналіз наявних звітів, висновків антикорупційної експертизи, протоколів та публікацій новин чи анонсів вказує на те, що ні

---

¹⁹² Протокол № 6 засідання Громадської ради при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/03/25/20210325143837-37.pdf>

¹⁹³ Структура та штатна чисельність чисельність Міністерства юстиції України [Електронний ресурс] // Доступ до правди – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LJNK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=boz_2008_18_1

Мін'юстом, ні Громадською радою до проведення антикорупційної експертизи не залучалась громадськість.

Враховуючи критично низький кількісний штат працівників, що здійснюють антикорупційну експертизу проектів актів, низький відсоток нормативно-правових актів, в яких знайдено корупційні ризики, надзвичайно велике проектне навантаження та короткі строки здійснення експертизи, важко сподіватись на ефективну роботу Мін'юсту.

Відтак, важливо висловити ряд пропозицій щодо підвищення ефективності Мін'юсту в частині здійснення антикорупційної експертизи:

1) створення в Мін'юсті окремого відділу, працівники якого займались би виключно здійсненням антикорупційної експертизи;

2) збільшення штату експертів, які займатимуться антикорупційною експертизою відповідно до сфер відання кожного експерта. Важливо здійснити чіткий розподіл сфер між експертами;

3) залучення Громадської ради до процесу здійснення антикорупційної експертизи, наприклад, в частині посередництва між Мін'юстом та профільним експертним середовищем, з метою залучення останніх до формування позицій чи зауважень щодо відповідних проектів актів;

4) залучення профільних інститутів громадського суспільства до процесу аналізу проектів нормативно-правових актів. Як показує особиста практика, залучення профільних громадських організацій до антикорупційної експертизи пришвидшує аналіз, поліпшує якість та посилює позиції висновку на проект акта;

5) забезпечення публікації усіх висновків антикорупційної експертизи на сайті Мін'юсту.

3.3. Ефективність здійснення антикорупційної експертизи Комітетом Верховної Ради України до предмета відання якого належить питання

боротьби з корупцією та практичні рекомендації щодо поліпшення його роботи.

Другим, в частині отриманих повноважень щодо здійснення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, після Мін'юсту, став Антикорупційний комітет.

Як було вказано у попередньому розділі, з моменту здійснення Антикорупційним комітетом експертизи, він тричі змінював свою назву:

з 2012 до 2014 роки Антикорупційний комітет мав назву Комітет ВРУ з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією;

з 2014 по 2019 роки – Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції;

з 2019 по сьогодні – Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики.

Першому складу Антикорупційного комітету довелося здійснювати антикорупційну експертизу посеред 7-го скликання. Вже через перші 3 місяці з моменту отримання повноважень щодо здійснення антикорупційної експертизи, до Антикорупційного комітету надійшло на опрацювання у 2,5 рази більше законопроектів, ніж за усі 5 років роботи Комітету 6-го скликання - 503 проекти актів¹⁹⁴. Антикорупційна експертиза здійснювалась відповідно до Регламенту розгляду проектів нормативно-правових актів¹⁹⁵. Згідно Регламенту, проекти нормативно-правових актів розглядались як на предмет наявності корупційних ризиків, так і на предмет відповідності антикорупційного законодавства. Термін здійснення антикорупційної експертизи обмежувався 14 днями, з моменту

---

¹⁹⁴ Антикорупційна експертиза законопроектів: ефективність реалізації на практиці . с. 11. [Електронний ресурс]// Issuu. – Режим доступу: https://issuu.com/antkiv/docs/_____4

¹⁹⁵ Витяг з Протоколу засідання № 13 від 03 липня 2013. Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції. [Електронний ресурс] <http://crimcor.rada.gov.ua/uploads/documents/29934.pdf>

отримання законопроекту. При визначенні відповідності проекту акта вимогам антикорупційного законодавства ураховувався і припис пояснювальної записки до проекту акта щодо результатів антикорупційної експертизи, у тому числі громадської антикорупційної експертизи. На той час, громадська антикорупційна експертиза здійснювалась в Антикорупційному комітеті Громадською експертною радою, що значно допомагало як членам комітету, так і Секретаріатом комітету, що здійснювали оформлення висновків за результатами здійснення антикорупційної експертизи.

Відтак, в період усіх сесій 7-го скликання у ВРУ було зареєстровано 7412 проектів нормативно-правових актів (включаючи проекти постанов)¹⁹⁶. За інформацією, яка міститься в картках проектів актів, що зареєстровані в період з 12 грудня 2012 року по 26 листопада 2014 року¹⁹⁷ Антикорупційним комітетом було розглянуто 3201 проект актів. При цьому, корупціогенні фактори були виявлені у 120 проектах нормативно-правових актів, що становить 3,7% від загальної кількості проектів¹⁹⁸. Однак, така велика кількість розглянутих проектів актів була обумовлена відсутністю детального обговорення кожного законопроекту членами Антикорупційного комітету. Проекти актів в більшості випадків розглядались «пакетом», і лиш в деяких випадках, за ініціативою окремих членів Антикорупційного комітету зверталась увага на проекти актів¹⁹⁹.

---

¹⁹⁶ Проекти нормативно-правових актів, зареєстровані ВРУ протягом 7 скликанн. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] //403_Forbidden.Режим_доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10008&num_s=2&num=&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=

¹⁹⁷ Там же.

¹⁹⁸ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики. с. 152. [Електронний ресурс] //– Режим_доступу: https://www.pravo.org.ua/img/books/files/1553535186shadow%20report%20on%20evaluating%20the%20effectiveness%20of%20state%20anticorruption%20policy%20implementation_short.pdf

¹⁹⁹ Антикорупційна експертиза законопроектів: ефективність реалізації на практиці . с. 13 [Електронний ресурс] // Issuu. – Режим доступу: <https://issuu.com/antkiv/docs/> _____ 4

Проведений аналіз моніторингу інформації щодо звітної діяльності Антикорупційного комітету в період 2012-2014 років не дав результатів. Припускаємо, що звіти, якщо вони були – були з часом архівовані технічним адміністратором Апарату ВРУ. Однак, усі висновки на проекти актів є розміщеними в картках законопроектів на сайті ВРУ. При цьому, за даними звіту щодо аналізу відкритості роботи парламентських комітетів 7 скликання, рівень прозорості Комітету сягав 63,3%²⁰⁰.

На Антикорупційний комітет 8-го скликання чекала ще більша кількість проектів нормативно-правових актів. При цьому, на початку його діяльності депутати та Секретаріат комітету не мали підтримки у вигляді Громадської Ради, що сповільнювало темп розгляду проектів нормативно-правових актів. Відтак, за період лютого-липня 2015 року Антикорупційним комітетом отримано близько 1435 доручень Голови Верховної Ради України щодо здійснення антикорупційної експертизи законопроектів. З них було розглянуто 1140 (79,4%) проектів нормативно-правових актів, серед яких 66 (5,8%) визнані такими, що містять корупціогенні фактори та не відповідають вимогам антикорупційного законодавства²⁰¹.

Однак, з середини 2015 року при Антикорупційному комітеті було створено Раду громадських експертиз²⁰², що значно покращила його діяльність. Вже з вересня 2015 року продуктивність Комітету виросла майже вдвічі (з охоплення у

200

Аналіз відкритості роботи парламентських комітетів VII скликання [Електронний ресурс]// Рада - все про Верховну раду України. – Режим доступу: <https://rada.oporaua.org/analytika/zviti/4361-analiz-vidkrytosti-roboty-parlamentskykh-komitativ-vii-sklykannia>

201

ЗВІТ про підсумки роботи Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції у лютому – липні 2015 року [Електронний ресурс]// Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://crimcor.rada.gov.ua/uploads/documents/30399.pdf>.

202

Протокол засідання № 32 [Електронний ресурс]// Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції. – Режим доступу: <http://crimcor.rada.gov.ua/uploads/documents/29871.pdf>

60-70% до 100% опрацювання усіх проектів нормативно-правових актів, що надійшли на експертизу). Кількість негативних висновків збільшилась більш ніж удвічі (з 5,8% до 12,7%)²⁰³.

Загалом, за період 8-го скликання (2014-2019 роки) у ВРУ було зареєстровано 13812 проектів нормативно-правових актів (включаючи проекти постанов)²⁰⁴. В загальному, Антикорупційним комітетом, за період листопада 2014 року – липня 2019 року було розглянуто 7039 законопроектів, з яких 476 законопроектів було визнано такими, що містять корупціогенні фактори (6,7%)²⁰⁵.

Протягом всього періоду діяльності 8-го скликання, по завершенню кожної сесії, Комітет публікував звіти з підсумками роботи Комітету²⁰⁶, а також надавав висновки щодо усіх розглянутих проектів для внесення їх у картки відповідних проектів.

За період діяльності 9-го скликання (з 2019 року по теперішній час) у ВРУ було зареєстровано 5849 проектів нормативно-правових актів (включаючи проекти постанов)²⁰⁷. Однак, майже за півтора роки, відповідно до протоколів Антикорупційного комітету, було розглянуто лиш 678 законопроектів, з яких 80

---

203 Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики. с. 152 [Електронний ресурс] //– Режим_доступу: https://www.pravo.org.ua/img/books/files/1553535186shadow%20report%20on%20evaluating%20the%20effectiveness%20of%20state%20anticorruption%20policy%20implementation_short.pdf

204 Проекти нормативно-правових актів, зареєстровані ВРУ протягом 8 скликанн. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] //403_Forbidden.Режим_доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10009&num_s=2&num=&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=

205 Звіт за період роботи Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції. (2014-2019). с. 3. [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики. – Режим доступу: <http://crimecor.rada.gov.ua/uploads/documents/31217.pdf>

206 Звіти VIII скликання [Електронний ресурс] // Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики. – Режим доступу: http://crimecor.rada.gov.ua/documents/dijal_komit/Zv_r/Zvit_8_skl

207 Проекти нормативно-правових актів, зареєстровані ВРУ протягом 9 скликання. Станом на 28.05.2021. Офіційний портал Верховної Ради України[Електронний_ресурс]//403_Forbidden.Режим_доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10010&num_s=2&num=&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id= доступу:

законопроектів було визнано такими, що містять корупціогенні фактори (11,7%)²⁰⁸. Вказаний спад динаміки можна пояснити наступними чинниками: відсутністю пріоритету в Антикорупційного комітету щодо антикорупційного розгляду законопроектів; велика кількість зареєстрованих в Парламенті законопроектів (турборежим ВРУ).

Також, одним із чинників, що вплинув на спад динаміки розгляду Антикорупційним комітетом законопроектів є розгляд останніми проекту закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки»²⁰⁹, що фактично «зупинив» роботу Антикорупційного комітету на два місяці.

У 8-му скликанні, майже на кожному засіданні Комітету розглядалися законопроекти на предмет наявності корупційних ризиків, у 9-му ж скликанні ситуація виглядає інакше. Наприклад, відповідно до протоколів засідання Комітету²¹⁰, з початку року у ВРУ було зареєстровано 724 законопроекти, які мали би бути розглянутими Антикорупційним комітетом. Однак, за цей час було розглянуто лиш 52 законопроекти, що є 7,18% від зареєстрованих, що критично мало, враховуючи кількість законопроектів, що реєструються і чекають розгляду та є серйозною проблемою адже Антикорупційний комітет втрачає можливість впливати своїми рішеннями на прийняття «негативних» законопроектів.

---

²⁰⁸ Протоколи Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики. – Режим доступу: http://crimcor.rada.gov.ua/news/zasid_komit/protokol_kom/page/1

²⁰⁹ Проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки № 4135 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007.

²¹⁰ Там же

За час роботи Комітету, ним щосесії здійснюється звітування щодо власних підсумків роботи²¹¹, а також надаються висновки щодо усіх розглянутих проектів для внесення їх до картки відповідних проектів.

До здійснення антикорупційної експертизи Комітет залучає профільні громадські організації.

Що стосується рівня впливу, то проведений аналіз шляхом співставлення інформації щодо підписаних Президентом України законопроектів (за виключенням ратифікаційних актів) та наданих висновків Комітетом, щодо наявності у законопроектах корупційних ризиків, то протягом 8 та 9 скликання Верховною Радою України було прийнято та повернуто з підписом Президента лиш три законопроекти, які Комітетом були визнані такими, що містять корупційні ризики та не відповідають вимогам антикорупційного законодавства. Такими законопроектами є:

№ 2618 «Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про протимінну діяльність в Україні»²¹²;

№ 3075 «Проект Закону про внесення зміни до статті 3 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо ефективної реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту»²¹³;

---

²¹¹ Звіти Комітету 9 скликання Верховної Ради України з питань антикорупційної політики [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики. – Режим доступу: http://crimecor.rada.gov.ua/documents/dijal_komit/Zv_r/74098.html

²¹² Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про протимінну діяльність в Україні» № 2618 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67674.

²¹³ Проект Закону про внесення зміни до статті 3 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо ефективної реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту № 3075 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68159.

№ 2386 «Проект Закону про заходи, спрямовані на погашення заборгованості, що утворилася на оптовому ринку електричної енергії»²¹⁴.

Всі вказані законопроекти були прийняті за період 9-го скликання. За період 8-го скликання, жоден законопроект, який було визнано таким, що містить корупційні ризики та не відповідає вимогам антикорупційного законодавства, не став законом.

Враховуючи рівень впливу Комітету, якість здійснення антикорупційної експертизи та помірний зріст відсотку виявлених корупціогенних факторів у законопроектах, можна зробити висновок про високий рівень ефективності Комітету 8-го скликання, та значно нижчий рівень ефективності 9-го скликання. Викликає велику стурбованість той факт, що з 2019 року почала існувати практика підтримання Парламентом корупційних законопроектів, що у порівнянні з попереднім скликанням є негативним показником. При цьому, Комітет не уповноважений розглядати законопроекти перед другим читанням після їх доопрацювання з врахуванням наданих правок, а відтак, не може ніяким чином вплинути на процес прийняття рішення профільного комітету, визнавши «оновлений» законопроект таким, що містить корупційні ризики.

Також, швидкість розгляду законопроектів у Антикорупційному комітеті 9 скликанні, порівняно з 8 скликанням є низькою.

Тому, для підвищення рівня ефективності здійснюваної Антикорупційним комітетом антикорупційної експертизи важливо врегулювати наступні питання:

1) уповноваження Антикорупційного комітету на розгляд проектів актів не тільки до першого, а й до другого читання;

---

²¹⁴

Проект Закону про заходи, спрямовані на погашення заборгованості, що утворилася на оптовому ринку електричної енергії № 2386 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67296.

2) визнання пріоритетним напрямком Антикорупційного комітету розгляд проектів актів на предмет наявності корупційних ризиків та пришвидшення їх розгляду;

3) визнання рішення Комітету щодо наявності у проектах актів корупційних ризиків обов'язковими до врахування іншими комітетами ВРУ;

4) започаткування практики розгляду Антикорупційним комітетом в першу чергу, тих проектів актів, що за попереднім рішенням, можуть сприяти корупційним зловживанням.

3.4. Ефективність здійснення антикорупційної експертизи Національним Агентством запобігання корупції та практичні рекомендації щодо та практичні рекомендації щодо поліпшення його роботи.

НАЗК отримало можливість здійснювати антикорупційну експертизу нормативно-правових актів ще у 2016 році, чому свідчить прийняття відповідного порядку проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів НАЗК²¹⁵ та затверджена рішенням НАЗК методологія проведення антикорупційної експертизи²¹⁶. Однак, у 2017 році у НАЗК відбувся конфлікт між Головою НАЗК та двома членами НАЗК, результатом чого стала відставка

---

²¹⁵ Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-20#Text>

²¹⁶ Про реалізацію Національним агентством з питань запобігання корупції повноважень щодо проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Рішення Нац. агентства з питань запобігання корупції від 28.07.2016 р. № 1: станом на 28 серп. 2020 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1184-16>

останніх, що стало перепорою до подальшої реалізації визначених у Плані роботи НАЗК на 2017 пунктів, які стосуються антикорупційної експертизи²¹⁷.

Фактично ж, НАЗК розпочало проведення експертизи з червня 2020 року, що співпало з початком діяльності нового складу Громадської ради при НАЗК²¹⁸. Варто зазначити, що окремі члени вказаної Громадської ради підштовхнули НАЗК до здійсненні антикорупційної експертизи²¹⁹.

За перших чотири місяці НАЗК провело 20 антикорупційних експертиз (17 проектів законів України та 3 проекти постанов Уряду), до яких було висловлено зауваження та надано рекомендації²²⁰. Загалом, за перший рік здійснення антикорупційної експертизи НАЗК, ними було проведено більше 512 моніторингів проектів актів та 42 з яких було проаналізовано²²¹.

Антикорупційну експертизу в НАЗК здійснює окремий відділ Департаменту запобігання корупції.

Відтак, за період з червня 2020 року по червень 2021 року НАЗК було здійснено антикорупційну експертизу щодо 93 проектів нормативно-правових²²² актів, з яких: 64 проекти актів Верховної Ради України та 29 проектів актів

²¹⁷ Антикорупційна експертиза законопроектів: ефективність реалізації на практиці. с. 21. [Електронний ресурс] // Issuu. – Режим доступу: https://issuu.com/antkiv/docs/_____4

²¹⁸ Результати рейтингового інтернет-голосування для обрання членів Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції. Офіційний портал Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Ogoloshennya.pdf>

²¹⁹ Річний звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» 2020. с. 12 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://izi.institute/wp-content/uploads/2021/04/IZI_Annual_report_2020ukr.pdf.

²²⁰ Новина: За чотири місяці НАЗК провело 20 антикорупційних експертиз проектів нормативно-правових актів | Національне агентство з питань запобігання корупції. [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/za-chotyry-misyatsi-nazk-provelo-20-antykorusijsjnyh-ekspertyz-proyektiv-normatyvno-pravovyh-aktiv/>

²²¹ НАЦІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 році [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – 2021. с. 7 – Режим доступу до ресурсу: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/NAZK_Nats_dopovid_.pdf.

²²² Моніторинг діяльності Національного агентства | Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/monitoring-diyalnosti-natsionalnogo-agenstva/#antykoreksperytyzy>

Кабінету Міністрів України. До 92 проектів актів було висловлено зауваження щодо наявності корупціогенних факторів та 1 законопроект було визнано як такий, що не містить корупціогенних факторів. Відтак, НАЗК визнає корупційними майже 99% проаналізованих проектів нормативно-правових актів.

За інформацією НАЗК, Парламентом та Урядом враховується 85% висловлених рекомендацій до проектів законів та постанов Уряду²²³.

Варто зауважити, що НАЗК не здійснює аналіз усіх проектів актів. Попередньо, перед здійсненням експертизи вони проводять моніторинг проектів актів на наявність ознак, які можуть вказувати на можливі корупційні ризики проекту акта²²⁴.

Враховуючи аналіз висновків НАЗК, відмінною рисою його від Антикорупційного комітету є те, що НАЗК може здійснювати антикорупційну експертизу законопроекту після його прийняття в першому читанні, що є дуже прогресивною нормою, адже практика здійснення антикорупційної експертизи законопроектів, які підготовлені до розгляду в другому читанні показує, що часом, законопроект, який було підтримано в першому читанні та законопроект, з усіма правками до другого читання суттєво один від одного відрізняються, в тому числі положеннями, які містять корупціогенні фактори.

---

²²³ Новина: Враховано 85% рекомендацій НАЗК до проектів законів та постанов Кабміну - результати антикорупційної експертизи НАЗК за I квартал 2021 року | Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/zapobigannya-ta-vyyavlennya-koruptsiyi/vrahovano-85-rekomendatsij-nazk-do-proyektiv-zakoniv-ta-postanov-kabminu-rezultat-y-antykoruptsijnoyi-ekspertyzy-nazk-za-i-kvartal-2021-roku/>

²²⁴ Методологія проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції. Офіційний портал Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/MetodologD196D18F.pdf>

З початку здійснення антикорупційної експертизи, НАЗК систематично публікує на сайті висновки за результатом здійснення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів²²⁵.

Враховуючи викладене вище, прослідковується дуже позитивна динаміка як безпосередньо роботи НАЗК щодо здійснення антикорупційної експертизи, яка фактично за рік роботи тільки починає набирати обертів, так і рівень їх впливу на Уряд та Парламент, що відображається у врахуванні останніми рекомендацій НАЗК.

Однак, для поліпшення механізму здійснення антикорупційної експертизи НАЗК варто звернути увагу на наступний аспект. НАЗК – це не правоохоронний орган. Його основною функцією є не покарання за корупційні правопорушення, а саме превенція корупції²²⁶, що найкраще (і це наразі демонструє НАЗК) реалізується саме через механізм здійснення антикорупційної експертизи.

Тому, єдиною рекомендацією для поліпшення ефективності здійснення антикорупційної експертизи НАЗК є обов'язковість її здійснення, яка має бути покладена на НАЗК, шляхом:

- 1) уповноваження НАЗК на обов'язкове здійснення антикорупційної експертизи;
- 2) розширення штату експертів Департаменту антикорупційної політики, що надасть можливість охопити більшу кількість проаналізованих проектів актів;
- 3) збільшення терміну здійснення антикорупційної експертизи, що дасть можливість більш якісно аналізувати великі за об'ємом проекти актів.

---

²²⁵ Моніторинг діяльності Національного агентства | Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/monitoring-diyalnosti-natsionalnogo-agenstva/#antykorekspertyzy>

²²⁶ Публікація: 8 фактів, які треба знати про НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/8-faktiv-yaki-treba-znaty-pro-nazk/>

3.5. Ефективність здійснення громадської антикорупційної експертизи інститутами громадського суспільства та практичні рекомендації щодо поліпшення їх роботи.

Надання інститутам громадського суспільства можливості брати участь у процесі аналізу та ухвалення нормативно-правових актів є одним із критеріїв демократії в державі. З 2015 року законодавство зобов'язало суб'єктів видання (прийняття) відповідного акта в обов'язковому порядку розглядати висновки, пропозиції чи рекомендації, що були підготовлені за результатом здійснення громадської антикорупційної експертизи проекту чи чинного нормативно-правового акта²²⁷, що було позитивним кроком на шляху протидії корупції, адже до цього, громадськість могла лиш аналізувати та публікувати висновки антикорупційної експертизи.

Проведений аналіз свідчить про не велику кількість громадських організацій, що системно займаються антикорупційною експертизою нормативно-правових актів. Здебільшого, антикорупційна експертиза проводиться громадськими організаціями в частині здійснення комплексної оцінки законопроекту у профільній для цієї організації сфері.

Однією з перших громадських організацій, що активно почала здійснювати громадську антикорупційну експертизу законопроектів був Аналітичний центр «Центр політико-правових реформ» (далі – ЦППР)²²⁸, фахівцем якого, ще у 2012

²²⁷ Про запобігання корупції. ч. 8 ст. 55. [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

²²⁸ 2.3.1. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів та їх проектів | Центр політико-правових реформ (ЦППР) [Електронний ресурс] // Центр політико-правових реформ. – Режим доступу: http://185.65.244.102/ua/news/20872051-2.3.1.-antikoruptsiyna-ekspertiza-normativno-pravovih-aktiv-ta-yih-proektiv#_ftn4

році, спільно з Інститутом прикладних гуманітарних досліджень, Transparency International Україна та Центру громадської адвокатури було розроблено Методологію проведення громадської антикорупційної експертизи²²⁹ та Методичні рекомендації щодо проведення громадської антикорупційної експертизи²³⁰. Вказані рекомендації фактично були першими документами на шляху протидії корупції.

У 2014 році, згідно проаналізованих звітів, експертами ЦППР було налагоджено співпрацю з Комітетом ВРУ, до предмету відання якого належить питання боротьби з корупцією в частині надсилання висновків громадської антикорупційної експертизи народним депутатам- членам Комітету.

Згідно опублікованих звітів ЦППР (2014-2019 роки):

у 2014 році експертами центру було проаналізовано 116 законопроектів, з яких у 90 (77,5%) були виявлені корупційні ризики²³¹, що є високим показником;

протягом 2015 року було проаналізовано більше 200 законопроектів²³²;

протягом січня-липня 2016 року експертами центру було проведено більше 100 антикорупційних експертиз²³³.

---

²²⁹ Методологія проведення громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Центр політико-правових реформ – Режим доступу до ресурсу: <https://pravo.org.ua/ua/news/5226-metodologiya-provedennya-gromadskoyi-antikoruptsiynoyi-ekspertizi>.

²³⁰ Методичні рекомендації: ЯК ПРОВЕСТИ ГРОМАДСЬКУ АНТИКОРУПЦІЙНУ ЕКСПЕРТИЗУ? [Електронний ресурс] // Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН). – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2016/11/guidelines.pdf>.

²³¹ Звіт Центру політико-правових реформ за 2014 рік. С. 11. [Електронний ресурс] // ЦППР. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/2014-60159474>.

²³² Звіт про діяльність Центру політико-правових реформ за 2015 рік. С. 10. [Електронний ресурс] // ЦППР. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/2015-62843423>.

²³³ Звіт про діяльність Центру політико-правових реформ за 2016 рік. С. 17. [Електронний ресурс] // ЦППР. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/2016-77372217>.

В загальному, за період 8 скликання, експертами ЦППР було здійснено експертизу 281 законопроекту²³⁴. Усі висновки антикорупційної експертизи ЦППР надсилались депутатам Комітету.

Станом на сьогодні, ЦППР продовжує здійснювати антикорупційну експертизу, з висновками якої можна ознайомитись на сайті²³⁵.

Паралельно ЦППР громадською антикорупційною експертизою також займалась громадська організація «Центр Ейдос», яка здійснювала експертизу лише у 2014 році, про що свідчать опубліковані на сайті висновки²³⁶ та щорічні звіти²³⁷. Протягом 2014 року Центр Ейдос здійснив антикорупційну експертизу 30 законопроектів, у 23-х (76%)²³⁸ з яких були виявлені корупційні ризики.

У 2015 році, через велике законопроектне навантаження, для допомоги членам Антикорупційного комітету та покращення ефективності здійснення антикорупційної експертизи було створено Раду громадського контролю²³⁹, що пізніше, була перейменована на Раду громадських експертиз (далі – РГЕ).

---

234 Експертиза законопроектів VIII скликання [Електронний ресурс] // ЦППР – Режим доступу до ресурсу: <https://pravo.org.ua/ua/news/5227-ekspertiza-zakonoproektiv-viii-sklikannya>.

235 Архів Висновків громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // ЦППР – Режим доступу до ресурсу: http://185.65.244.102/ua/news/combating_corruption/anti_corruption_expertise/.

236 Архів Висновків антикорупційної експертизи законопроектів [Електронний ресурс] // Центр політичних студій та аналітики – Режим доступу до ресурсу: <http://eidos.org.ua/analitika/hromadska-antikorupsiina-ekspertyza-zakonoproektiv/>

237 Архів Річних звітів Центру «Ейдос» [Електронний ресурс] // Центр «Ейдос» – Режим доступу до ресурсу: <http://eidos.org.ua/richni-zvity/>

238 Архів Висновків антикорупційної експертизи законопроектів [Електронний ресурс] // Центр політичних студій та аналітики – Режим доступу до ресурсу: <http://eidos.org.ua/analitika/hromadska-antikorupsiina-ekspertyza-zakonoproektiv/>

239 Протокол засідання № 32 [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції. – Режим доступу: <http://crimcor.rada.gov.ua/uploads/documents/29871.pdf>

РГЕ²⁴⁰ складалась з 10 юристів-аналітиків, відібраних на відкритому конкурсі, що складався з трьох етапів: перевірки на знання антикорупційного законодавства, етапу здачі психологічних тестів та безпосередньої співбесіди. Аналітикам РГЕ вдалось налагодити ефективну співпрацю з секретаріатом Антикорупційного комітету, завдяки чому спеціалісти секретаріату отримували висновки РГЕ заздалегідь та мали можливість врахувати відповідні зауваження під час проведення власного аналізу.

Аналітики РГЕ зайняли роль посередників між громадськістю та Антикорупційним комітетом, адже до своїх висновків на законопроекти долучали позиції профільних у відповідних сферах громадських організацій. Практика співпраці Антикорупційного комітету та РГЕ була вдалою, адже відповідно до їх звіту за період з 21 січня по 15 липня 2015 року Антикорупційним комітетом було розглянуто 988 законопроектів, 916 з яких було визнано позитивними – такими, що відповідають вимогам антикорупційного законодавства, а 72 – негативними – такими, що не відповідають антикорупційному законодавству. За аналогічний період 2016 року (з 27 січня по 14 липня) Антикорупційним комітетом було розглянуто вже 1315 законопроектів (на 33% більше). При цьому, законопроектів, що не відповідають вимогам антикорупційного законодавства було виявлено на 30 % більше, ніж за аналогічний період 2015 року (102 законопроекти, що визнані негативними).

В загальному, за перший рік роботи РГЕ було проаналізовано 2200 законопроектів²⁴¹. Ефективність роботи Антикорупційного комітету з початком роботи РГЕ також відзначалась і в Альтернативному звіті з оцінки ефективності

---

²⁴⁰ Рада громадських експертиз. Офіційна сторінка. [Електронний ресурс] // Рада громадських експертиз. – Режим доступу: <https://rge.izi.institute/>

²⁴¹ Звіт Ради Громадських експертиз за перше півріччя 2016 року [Електронний ресурс] // Рада Громадських експертиз при Комітеті з питань запобігання і протидії корупції. – 2016.

впровадження державної антикорупційної політики, де вказувалось, що «починаючи з вересня 2015 року продуктивність Комітету виросла майже вдвічі (з охоплення у 60-70% до 100% опрацювання усіх проектів нормативно-правових актів, що надійшли на експертизу). Кількість негативних висновків збільшилась більш ніж удвічі (з 5,8% до 12,7%)²⁴². До того ж, значно зросла кількість запрошених представників профільних громадських об'єднань та асоціацій на засідання Антикорупційного комітету, що мали можливість висловити свої зауваження та рекомендації перед прийняттям рішення народними депутатами України щодо наявності чи відсутності у проекті акта корупціогенних факторів.

У 2017 році, аналітиками, на базі РГЕ, було створено аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей» (далі - ІЗІ)²⁴³. Станом на сьогодні, ІЗІ успішно співпрацює з Парламентом (народними депутатами України, більшістю парламентських комітетів, у тому числі з Антикорупційним комітетом) та НАЗК.

Відповідно до даних звіту ІЗІ за 2018-2019 роки діяльності, за період 8 скликання, аналітиками було проаналізовано 5230 законопроектів, серед яких 494 (9,5%) законопроекти були визнані такими, що містять корупціогенні фактори, а до 745 (14,2%) законопроектів були висловлені суттєві зауваження²⁴⁴. За даними ІЗІ у 2018 році Антикорупційним комітетом було враховано 73% наданих у висновках зауважень, а у 2019 році – 79%²⁴⁵.

---

²⁴² Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики. с. 152 [Електронний ресурс] //– Режим_доступу: https://www.pravo.org.ua/img/books/files/1553535186shadow%20report%20on%20evaluating%20the%20effectiveness%20of%20state%20anticorruption%20policy%20implementation_short.pdf

²⁴³ Офіційна сторінка. Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей» [Електронний ресурс] // Інститут законодавчих ідей – Режим доступу до ресурсу: <https://izi.institute/>.

²⁴⁴ Звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» за 2018-2019 роки діяльності. С. 8 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.yumpu.com/xx/embed/view/EGXuQDvC0yNF1dx4>.

²⁴⁵ Там же (с. 8)

Протягом 2020 року, ІЗІ було проаналізовано 997 законопроектів, з яких 11,1% законопроектів були визнані такими, що містять корупціогенні фактори, а 37,9 % законопроектів мали суттєві зауваження, відсоток врахування Комітетом висновків ІЗІ становив 84%²⁴⁶, що є досить добрим показником.

Варто зауважити, що ІЗІ є єдиною в Україні громадською організацією, що займається аналізом абсолютно усіх зареєстрованих у ВРУ законопроектів. Всі висновки на законопроекти ІЗІ публікує на сайті²⁴⁷.

З 2016 року здійснює антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів Громадська організація «Совість»²⁴⁸. Однак, за останні 5 років ними було опубліковано 6 висновків, за результатами здійснення антикорупційної експертизи²⁴⁹.

Також, у 2018 році, Бізнес-асоціацією «Ми-херсонці» було проведено громадську антикорупційну експертизу 4-х регуляторних актів²⁵⁰ Херсонської міської ради. Однак, результати здійснення такої експертизи не опубліковані, як і інформація про подальшу роботу вказаної асоціації в напрямку здійснення антикорупційної експертизи.

Виходячи з опублікованих в мережі інтернет висновків громадської антикорупційної експертизи, здійснюють експертизу також громадська організація

---

²⁴⁶ Звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» за 2020.. С. 11 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2021. – https://izi.institute/wp-content/uploads/2021/04/IZI_Annual_report_2020ukr.pdf

²⁴⁷ ВИСНОВКИ ДО ЗАКОНОПРОЕКТІВ [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей» – Режим доступу до ресурсу: <https://rge9.izi.institute/conclusions/>.

²⁴⁸ Антикорупційна Громадська Спілка «СОВІСТЬ». Офіційний вебсайт [Електронний ресурс] // ГС «СОВІСТЬ» – Режим доступу до ресурсу: <http://sovist.org/>.

²⁴⁹ Експертні висновки за результатами громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // ГС «СОВІСТЬ» – Режим доступу до ресурсу: <http://sovist.org/ua/expertise-of-legal-acts>.

²⁵⁰ Остаточний висновок громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Бізнес Асоціація «Ми Херсонці» – Режим доступу до ресурсу: <http://business100.ks.ua/ostatochniy-visnovok-gromadskoyi-antikoruptionsiyoi-ekspertizi/>.

«Асоціація «Правозахист» та громадська організація «Легітимація основних свобод», що у 2017 році проводили громадську експертизу на місцевому рівні²⁵¹. Однак більше інформації про зазначені організації знайти не вдалось.

Проведений аналіз діяльності інститутів громадського суспільства щодо здійснення антикорупційної експертизи демонструє високу ефективність окремих громадських організацій. При цьому, про загальну ефективність здійснення антикорупційної експертизи інститутами громадського суспільства говорити складно. Адже:

по-перше, здійснює громадську антикорупційну експертизу нормативно-правових актів невелика кількість громадських організацій;

по-друге, суб'єкти здійснення антикорупційної експертизи не уповноважені враховувати результати громадської антикорупційної експертизи;

по-третє, практика здійснення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів мало поширена на регіональному рівні.

Відтак, для підвищення ефективності громадської антикорупційної експертизи необхідно:

1) сприяти поширенню практики здійснення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів на регіональному рівні, шляхом проведення навчань/тренінгів щодо здійснення антикорупційної експертизи для «місцевих» активістів зі сторони як громадських організацій, що вже тривалий час здійснюють антикорупційну експертизу так і зі сторони державних інституцій;

2) зобов'язати суб'єктів видання (прийняття) відповідних нормативно-правових актів не просто розглядати висновки за результатами здійснення громадської антикорупційної експертизи, а й враховувати надані у

---

²⁵¹ Висновок громадської антикорупційної експертизи рішення Дніпродзержинської міської ради № 294-09/VII від 29.07.2016// Асоціація «Правозахист», ГО «Легітимація основних свобод». – 2017-

вказаних висновках відповідні рекомендації, попередньо розробивши критерії якості та оформлення таких висновків.

Висновки до третього розділу

Проведений аналіз ефективності здійснення антикорупційної експертизи в Україні показав необхідність вдосконалення даного механізму запобігання корупції та більш відповідального підходу до антикорупційної експертизи зі сторони окремих суб'єктів здійснення антикорупційної експертизи.

Першим органом, який почав здійснення антикорупційної експертизи був Мін'юст. Мін'юст зобов'язаний здійснювати антикорупційну експертизу всіх проектів нормативно-правових актів та чинних нормативно-правових актів, відповідно до затверджених планів здійснення антикорупційної експертизи, що є великим проектним навантаженням (з 2018 року було проаналізовано 13205 проектів актів). За нашими підрахунками, в середньому Мін'юст знаходить корупційні ризики у 0,2% проектів нормативно-правових актів. При цьому, Мін'юстом не здійснюється публікація «негативних» висновків. Вказаний результат свідчить про формальність здійснення антикорупційної експертизи. Разом з тим, варто звернути увагу, що штат уповноваженого на здійснення антикорупційної експертизи відділу налічує всього 6 працівників, на яких окрім антикорупційної експертизи покладено обов'язок здійснювати й інші функції, та до всього, обмежені часовими процедурними рамками. Попри те, що при Мін'юсті діє Громадська рада, число членів якої налічує 33 особи, що могло б дещо полегшити роботу відповідального відділу в частині здійснення антикорупційної експертизи, до цієї процедури громадська рада не залучається. Так само, як і не залучаються представники громадських організацій до здійснення експертизи.

Відтак, роботу Мін'юсту в частині здійснення антикорупційної експертизи важко назвати ефективною.

Наступним отримав повноваження Антикорупційний комітет. Антикорупційний комітет зобов'язаний здійснювати антикорупційну експертизу усіх зареєстрованих в Парламенті проектів актів, що також є великим проектним навантаженням. За період роботи Парламенту 8 скликання, Антикорупційним комітетом було розглянуто 7039 законопроектів (в середньому 1400 законопроектів за рік), з яких у 6,7% були виявлені корупціогенні фактори. Станом на сьогодні, порівнюючи роботу Антикорупційного комітету 8 та 9 скликання, відслідковується суттєве зниження кількості розглянутих законопроектів Антикорупційним комітетом 9 скликання. Сповільнили заданий депутатами 8 скликання темп довгі дискусії членів Комітету та детальне обговорення часом навіть законопроектів, до яких Комітет зауважень немає. При цьому, відсоток законопроектів, що містять корупціогенні ризики підвищився до 11,7%. Комітет систематично оприлюднює звіти про роботу Комітету та прийняті ним рішення щодо проектів актів. Також, Комітет співпрацює з громадськістю (ІЗІ) та частково враховує надані йому зауваження і рекомендації щодо законопроектів. Враховуючи викладене вище, вважаємо діяльність Антикорупційного комітету 9 скликання не ефективною, в порівнянні з 8 скликанням, в частині кількісного розгляду законопроектів та ефективною, в частині якісного розгляду законопроектів (відсоток виявлених корупціогенних факторів у законопроектах).

НАЗК не зобов'язане здійснювати антикорупційну експертизу. Тому, з 2016 року, з моменту отримання вказаних повноважень і до середини 2020 року не здійснювали антикорупційну експертизу. Однак, з 2020 року спостерігається позитивна динаміка НАЗК в частині реалізації наданих повноважень. Майже за рік НАЗК здійснило антикорупційну експертизу 93 проектів нормативно-правових актів, з яких у 92 (майже 99%) проектах було виявлено корупціогенні фактори. Такий великий відсоток виявлених корупціогенних факторів пояснюється тим, що НАЗК перед здійсненням експертизи проводить відповідний моніторинг

нормативно-правових актів, виокремлюючи потенційно небезпечні проекти актів. Усі висновки на проаналізовані проекти актів НАЗК публікує на сайті. Також, з моменту початку діяльності в НАЗК нового складу Громадської ради, розпочалась і співпраця з громадськістю.

Відтак, враховуючи позитивну динаміку здійснення антикорупційної експертизи НАЗК, вважаємо їх діяльність достатньо ефективною. Однак, кількість проаналізованих НАЗК актів, попри великий відсоток виявлення в них корупціогенних факторів, є недостатньою для повноцінного забезпечення механізму запобігання корупції шляхом здійснення антикорупційної експертизи. Також, оскільки НАЗК не зобов'язане здійснювати антикорупційну експертизу існують ризики зі зміною керівництва установи, припинення такої діяльності.

Наразі найбільш активними в частині здійснення антикорупційної експертизи законопроектів залишається громадськість. Адже незалежно від зміни влади, політичної волі керівництва антикорупційних інституцій чи темпів розгляду Комітетом проектів актів продовжують здійснювати антикорупційну експертизу, зберігаючи її якість на високому рівні. Так, згідно даних аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» протягом 2020 року аналітиками центру було проаналізовано майже тисячу законопроектів, з яких у 11,1% законопроектів були виявлені корупціогенні фактори, а 37,9 % законопроектів мали суттєві зауваження. При цьому, відсоток врахування Комітетом висновків ІЗІ становив 84%²⁵², що є гарним показником. Відтак, вважаємо діяльність громадських інституцій, в частині реалізації ними права здійснювати громадську експертизу, ефективною.

252

Звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» за 2020.. С. 11 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2021. – https://izi.institute/wp-content/uploads/2021/04/IZI_Annual_report_2020ukr.pdf

ВИСНОВКИ

Через наявність недоліків у нормативно-правових актах відкривається «вікно можливостей» для вчинення корупційних правопорушень. Причини таких недоліків абсолютно різні: починаючи від недотримання техніко-юридичних

вимог при створенні нормативно-правового акта та закінчуючи прямим умислом створення корупційної схеми, яка забезпечуватиме приватні інтереси. Власне, з метою запобігання прийняття законів та затвердження нормативно-правових актів, які містять корупціогенні фактори та дають можливість в подальшому, з метою отримання неправомірної вигоди чи інших благ використовувати корупційні схеми існує спеціальний механізм – антикорупційна експертиза.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає антикорупційну експертизу як діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією²⁵³.

Основним завданням антикорупційної експертизи є перевірка положень проектів нормативно-правових актів на наявність в них корупціогенних факторів.

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів, як механізм запобігання корупції, активно розвивається та впроваджується не тільки в Україні, а й у світі. Проведене дослідження аналізу практики здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів в країнах Америки, Європи та Азії свідчить про незначний досвід країн у сфері запобігання корупції в частині впровадження здійснення антикорупційної експертизи.

Так, в частині країн Західної Європи (Франція, Німеччина, Великобританія) та Північної Америки (США, Канада) немає визначеного механізму оцінки ризику корупції в проектах чи чинних нормативно-правових актах. Часто зазначається, що Парламент або інший державний орган може, на власний розсуд, проводити антикорупційну експертизу нормативно-правового акту. При цьому, методичних рекомендацій та критеріїв здійснення антикорупційної експертизи немає.

---

²⁵³ Про запобігання корупції. ст. 1 [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 2 черв. 2021 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Разом з тим, є і хороші приклади впровадження антикорупційної експертизи. Таким прикладом є Молдовська та Литовська Республіки, які почали здійснювати антикорупційну експертизу з 2002 – 2008 років та на сьогодні мають гарний досвід здійснення антикорупційної експертизи, уповноважені установи на здійснення такої експертизи та детально сформовані методичні рекомендації щодо здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів. Законодавство Республіки Молдова регулює навіть питання антикорупційної експертизи проектів відомчих і міжвідомчих нормативних актів, нормативних актів органів місцевого самоврядування.

В Україні ж, процедуру здійснення антикорупційної експертизи було започатковано з 2009 року, із введенням в Уряді посади Уповноваженого з питань антикорупційної політики.

Наразі, в Україні здійснюють антикорупційну експертизу три державних інституції: Мін'юст, Антикорупційний комітет, НАЗК. Підсилюють їх діяльність інститути громадського суспільства, яким також надано аналогічне право.

Належне функціонування зазначених вище інституцій, в тому числі якісне здійснення ними антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, є важливою передумовою забезпечення ефективності механізмів протидії корупції в Україні.

У діяльності НАЗК з 2020 року спостерігається позитивна динаміка НАЗК в частині здійснення антикорупційної експертизи. До цього часу, НАЗК не займався такою діяльністю. Однак, майже за рік НАЗК здійснило антикорупційну експертизу 93 проектів нормативно-правових актів, з яких у 92 (майже 99%) проектах виявили корупціогенні фактори. Однак, кількість проаналізованих НАЗК актів, попри великий відсоток виявлення в них корупціогенних факторів, є недостатньою для повноцінного забезпечення механізму запобігання корупції шляхом здійснення антикорупційної експертизи.

Втратив високий рівень ефективності Антикорупційний комітет 9-го скликання (в порівнянні з 8-м скликанням), який зобов'язаний аналізувати абсолютно усі зареєстровані в Парламенті проекти актів. Станом на 1 червня 2020 року, Комітет на своєму засіданні розглянув 678 законопроектів, за період діяльності 9 скликання. Відповідно до протоколів засідання Антикорупційного комітету²⁵⁴, з початку року в Парламенті було зареєстровано 724 законопроекти, які мали би бути розглянутими Антикорупційним комітетом. Однак, за цей час було розглянуто лише 52 законопроекти, що є всього 7,18% від зареєстрованих. Хоч відсоток законопроектів, що містять корупціогенні фактори з 6,7% підвищився до 11,7%, викликає зауваження зниження темпів розгляду законопроектів, що впливає, в тому числі на ухвалення Парламентом проектів актів, що містять корупційні ризики. Адже Комітет, втрачає можливість впливати своїм «негативним» рішенням щодо нормативно-правового акта на рішення інших комітетів.

Найменш ефективним в частині здійснення антикорупційної експертизи є Мін'юст, який попри надзвичайно велике нормативне навантаження знаходить в середньому корупційні ризики у 0,2% проектів нормативно-правових актів. Не здійснює публікацію висновків здійснення антикорупційної експертизи проектів актів, при цьому здійснює публікацію висновків антикорупційної експертизи на чинні нормативно-правові, що є хорошою практикою.

Утримує позиції середньої ефективності і громадськість, що незалежно від зміни влади та політичної волі керівництва антикорупційних інституцій продовжує здійснювати антикорупційну експертизу. Згідно даних аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» (ІЗІ), відсоток врахування Антикорупційним

---

²⁵⁴ Там же

комітетом висновків громадської антикорупційної експертизи становить 84%²⁵⁵, що є високим показником, однак, в загальному врахування позицій громадськості знаходиться не на такому хорошому рівні.

При цьому, проведений аналіз показує, що в більшості випадків громадськість здійснює антикорупційну експертизу проектів актів, які зареєстровані в Парламенті, недооцінюючи важливість здійснення такого «контролю» щодо проектів актів, які реєструються в Уряді. Тому, варто наголосити, що враховуючи низьку ефективність здійснення антикорупційної експертизи в Мін'юсті, тому що саме Мін'юст зобов'язаний здійснювати експертизу актів, що реєструються в КМУ та великі ризики закладення корупційних норм на підзаконному рівні, здійснення антикорупційної експертизи проектів підзаконних актів, що реєструються в КМУ є такою ж необхідністю, як і здійснення антикорупційної експертизи законопроектів.

Законодавство визначає обов'язок здійснення антикорупційної експертизи чинних законів, законопроектів, що зареєстровані у ВРУ та підзаконних нормативно-правових актів, які затверджуються в КМУ чи реєструються в Мін'юсті. Однак, не визначає такий обов'язок на місцевому рівні, наприклад, при затвердженні рішень міських рад чи їх виконавчих комітетів, особливо коли рішення стосуються майна відповідного органу чи коштів. В даному випадку, особливо актуальною на сьогодні є громадська антикорупційна експертиза «на місцях». Адже завдяки реформі місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (децентралізація) велика частина коштів та повноважень перейшла саме до органів місцевого самоврядування, що з однієї сторони дає можливість посилити ефективність громад, а з іншого підвищує ризики корупційних зловживань при прийнятті відповідних рішень.

255

Звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» за 2020.. С. 11 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2021. – https://izi.institute/wp-content/uploads/2021/04/IZI_Annual_report_2020ukr.pdf

Що стосується загального зауваження щодо діяльності усіх інституцій, хочеться бачити в їх діях завершальний механізм запобігання корупції в частині здійснення антикорупційної експертизи, коли діяльність певного суб'єкта не завершується на етапі формування висновку за результатами здійснення антикорупційної експертизи та певних рекомендацій, а завершується лиш на етапі прийняття та врахування наданих рекомендацій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчі та нормативні документи:

1. Деякі питання проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Наказ М-ва юстиції України від 18.03.2015.

2. Деякі питання Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) [Електронний ресурс] : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р.

4. Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій [Електронний ресурс] : Конвенція Королівство Бельгія від 21.11.1997 р.

5. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 р. № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р.

6. Міжамериканська конвенція проти корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

7. Модельний закон «Основи законодавства про антикорупційну політику» [Електронний ресурс] : Міжнародний документ.

8. Питання запобігання та виявлення корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

9. Питання реалізації державної антикорупційної політики [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 16.09.2009 р. № 1057 : станом на 11 листоп. 2011 р.

10. Положення про Громадські раду при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики [Електронний ресурс]: Закон України від 14.05.2013 р. № 224-VII : станом на 21 жовт. 2019 р.

12. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

13. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

14. Про запобігання корупції. [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 2 черв. 2021 р.

15. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Наказ М-ва юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5.

16. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

17. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

18. Про затвердження Положення про апарат Національного агентства з питань запобігання корупції та положень про самостійні структурні підрозділи апарату Національного агентства з питань запобігання корупції. пп. 1 п. 20. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

19. Про засади запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI : станом на 5 січ. 2011 р.

20. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів [Електронний ресурс]: Постанова Каб. Міністрів України від 08.12.2009 р. № 1346 : станом на 11 листопада 2011 р.

21. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс]: Наказ М-ва юстиції України від 23.06.2010 р. № 1380/5 : станом на 24 квіт. 2017 р.

22. Про затвердження Порядку проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

23. Про затвердження Положення про Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

24. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

25. Про затвердження складу Громадської ради при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

26. Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю. Розпорядження Президента України.[Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

27. Про комітети Верховної Ради України. ст. 12, 15, 16, 38 [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

28. Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

29. Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

30. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

31. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання. Верховна Рада України.

32. Про реалізацію Національним агентством з питань запобігання корупції повноважень щодо проведення антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] : Рішення Нац. агентства з питань запобігання корупції від 28.07.2016 р. № 1 : станом на 28 серп. 2020 р. Постанова. [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

33. Про Регламент Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України.

34. Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції [Електронний ресурс] : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 11.09.2009 р. : станом на 30 черв. 2014 р.

35. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [Електронний ресурс] : Статут Ради Європи від 05.05.1998 р.

36. Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) [Електронний ресурс] : Угода Ради Європи від 05.05.1998 р.

37. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 р. : станом на 16 берез. 2005 р.

38. Антикоррупционная стратегия Республики Армения - Стратегии Министерства - Министерство [Електронний ресурс] // ՀՀ խնամար էջ.

39. ЗАКОН о предупреждении коррупции и борьбе с ней № 90 [Електронний ресурс] // Парламент Республики Молдова. – 2008.

40. ЗАКОН о неподкупности. № 82 [Електронний ресурс] // Парламент Республики Молдова. – 2017.

41. ЗАКОН РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В противодействию коррупции.
42. Закон Кыргызской Республики от 20 июля 2009 года № 241 «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики». ст. 20. [Электронный ресурс] // Министерство Юстиции Кыргызской Республики.
43. ЗАКОН ЗА НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ [Электронный ресурс] // Lex.bg - Българският правен портал.
44. О мерах по дальнейшему совершенствованию деятельности Министерства юстиции Республики Узбекистан ПП-1602-сон 23.08.2011. [Электронный ресурс] // LEX.UZ - Ўзбекистон қонунчилиги.
45. О внесении изменений и дополнений в некоторые решения. Правительства Республики Казахстан - ИПС «Әділет» [Электронный ресурс] // «Әділет» АҚЖ.
46. О правовых актах - ИПС «Әділет» [Электронный ресурс] // «Әділет» АҚЖ
47. О создании института мониторинга действующего законодательства при Президенте Республики Узбекистан . УП-3590-сон 02.04.2005. [Электронный ресурс] // LEX.UZ - Ўзбекистон қонунчилиги.
48. Об утверждении Правил проведения правового мониторинга - ИПС «Әділет» [Электронный ресурс] // «Әділет» АҚЖ.
49. Об утверждении Правил проведения научной экспертизы проектов нормативных правовых актов. Правительство Республики Казахстан- ИПС «Әділет» [Электронный ресурс] // «Әділет» АҚЖ.
50. Об утверждении методических указаний о порядке подготовки, юридико-технического оформления и проведения правовой экспертизы проектов нормативно-правовых актов, вносимых органами государственного и хозяйственного управления, органами Государственной власти на местах в

Кабинет Министров Республики Узбекистан. 352-сон 09.04.2012. [Электронный ресурс] // LEX.UZ - Ўзбекистон қонунчилиги.

51. Постановление Правительства Республики Казахстан от 16 июля 2020 года № 451 «О некоторых вопросах проведения научной антикоррупционной экспертизы» [Электронный ресурс] // Информационная система ПАРАГРАФ.

52. Постановление Правительства Кыргызской Республики от 8 декабря 2010 года № 319 «Об утверждении Инструкции о порядке проведения правовой, правозащитной, гендерной, экологической, антикоррупционной экспертиз проектов подзаконных актов Кыргызской Республики» [Электронный ресурс] // Министерство Юстиции Кыргызской Республики.

53. Action against corruption No. E.92.IV.I.. Resolution 1995/14.

54. Action against corruption/ Resolution 1996/8. United Nations.

55. Action against corruption/ Resolution 1998/16. United Nations.

56. Anti-Corruption Assessment of Legislation | SPECIAL INVESTIGATION SERVICE OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA [Electronic resource] // Anti-Corruption Assessment of Legislation.

57. Convention on preventing and combating corruption [Электронный ресурс] // African Union.

58. METODOLOGIE de efectuare a expertizei anticoruptie a proiectelor de acte normative [Электронный ресурс] // Centrul Național Anticorupție.

59. METODOLOGIE de efectuare a expertizei anticoruptie a proiectelor de acte normative departamentale [Электронный ресурс] // Centrului Național Anticorupție.

60. МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА ОД КОРУПЦИЈЕ У ПРОПИСИМА [Электронный ресурс] // Агенција за борбу против корупције. – 2021.

61. Law on Corruption Prevention and Combating Bureau [Электронный ресурс] // REPUBLIC OF LATVIA.

62. Programme of Action Against Corruption/ Multidisciplinary Group of Corruption (GMC) [Електронний ресурс] // adopted by the Committee of Ministers.

63. REPUBLIC OF LITHUANIA LAW ON CORRUPTION PREVENTION No. IX-904 as of 28 th May 2002 [Електронний ресурс] // Republic of Lithuania. – 2002.

64. United Nations Manual on Anti-Corruption Policy [Електронний ресурс] // Global Programme against Corruption, Centre for International Crime Prevention, Office of Drug Control and Crime Prevention, United Nations Office at Vienna.. – 2001.

65. United Nations Manual on Anti-Corruption Policy [Електронний ресурс] // Global Programme against Corruption, Centre for International Crime Prevention, Office of Drug Control and Crime Prevention, United Nations Office at Vienna.. – 2001.

66. ՆՈՐՄԱՏԻՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՆԱԽԱԳԾԵՐԻ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ [Електронний ресурс] // ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ. (ON ESTABLISHMENT OF ANTI-CORRUPTION DRAFT ASSESSMENT IN THE FIELD OF NORMAL LEGISLATIVE DRAFT) – 2009.

Однотомний документ

Один автор:

1. Гавриш С. Б. Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні / С. Б. Гавриш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2008. - Вип. 18. - С. 2.

2. Котенко О. А. Правове регулювання в контексті дії права та його основоположних принципів. [Електронний ресурс] / Олег Анатолійович Котенко

3. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії [Електронний ресурс] / Микола Мельник // «Національна безпека і оборона». — 2009. — № 7. — С. 67–72.

4. Ніжинська І.С. Міжнародні конвенції як засіб боротьби з корупцією. Міжнародне право (2013) // Каталоги | Міжнародне право.

5. Онищук І. МОНІТОРИНГОВА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ НА НАЯВНІСТЬ КОРУПЦІОГЕННИХ ЧИННИКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД [Електронний ресурс] / Ігор Онищук // Науковий часопис Національної академії прокуратури України 3'2014. – 2014.

6. Tilman Hoppe //Anti-Corruption Assessment of Laws ('Corruption Proofing') Comparative Study and Methodology Publisher: Regional Cooperation Council Trg Bosne i Hercegovine 1/V, 71000.

Без автора

1. Антикорупційні аспекти здійснення правової експертизи проектів нормативно-правових актів [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

2. Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

3. «ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ». [Електронний ресурс] // ЧПБ імені героїв Чорнобиля НУЦЗ України. – 2017. с. 170. // Google Books.

4. Міжнародний досвід визначення корупційних ризиків та можливість його використання в Україні [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України. – 2014.

5. Національний центр по боротьбі з корупцією Республіки Молдова [Електронний ресурс] // Pidru4niki.

6. ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ [Електронний ресурс] // НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ

ВНУТРІШНІХ СПРАВ. Мультимедійний навчальний посібник»Антикорупційна політика в Україні». – 2016.

7. Стандарты экспертизы законопроектов. Стандарты экспертизы законодательства: Руководство по применению. 2-е издание /Жогорку Кенеш КР, Европейский Союз, ПРООН. – Б.: 2012. – 124 с.

Автореферати дисертацій

1. ДЕМКІВ Р. Я. ЗАКОН В СИСТЕМІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ / РОМАН ЯРОСЛАВОВИЧ ДЕМКІВ. // Автореферат. – 2007.

Офіційний сайт Верховної Ради України:

1. Витяг з Протоколу засідання № 13 від 03 липня 2013. Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції.

2. Звіт про підсумки роботи Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції у лютому – липні 2015 року [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції. – 2015.

3. Звіт за період роботи Комітет Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції. (2014-2019). [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики.

4. Звіти Комітету 9 скликання Верховної Ради України з питань антикорупційної політики [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики.

5. Звіти VIII скликання [Електронний ресурс] // Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики.

6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну № 2813-2 від 17.02.2020.

7. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну № 4358-1 від 23.11.2020.

8. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про протимінну діяльність в Україні» № 2618 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2019.

9. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» щодо удосконалення адміністрування акцизного податку на тютюнові вироби та посилення контролю за їх обігом № 3044а від 28.08.2020.

10. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у відповідність до вимог Директиви Європейського парламенту і Ради 2014/40/ЄС від 3 квітня 2014 року (щодо регулювання виробництва і обігу тютюну та електронних сигарет № 2719-1 від 27.01. 2020.

11. Проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки № 4135 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2020.

12. Проект Закону про внесення зміни до статті 3 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо ефективної реалізації державної політики у сфері

фізичної культури і спорту № 3075 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2020.

13. Проект Закону про заходи, спрямовані на погашення заборгованості, що утворилася на оптовому ринку електричної енергії № 2386 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2019.

14. Протокол засідання № 32 [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань запобігання і протидії корупції.

15. Протоколи Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики.

16. Проекти нормативно-правових актів, зареєстровані ВРУ протягом 7 скликанн. Офіційний портал Верховної Ради України.

17. Проекти нормативно-правових актів, зареєстровані ВРУ протягом 8 скликанн. Офіційний портал Верховної Ради України.

18. Проекти нормативно-правових актів, зареєстровані ВРУ протягом 9 скликання. Станом на 28.05.2021. Офіційний портал Верховної Ради України.

19. Регламент розгляду Комітетом проектів нормативно-правових актів [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики.

20. Рішення Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики, Протокол засідання Комітету № 31. п. 5 [Електронний ресурс] // Комітет ВРУ з питань антикорупційної політики.

Публікації в періодичних виданнях:

1. Антикорупційний калейдоскоп: дещо про антикорупційну експертизу. Дер [Електронний ресурс] // iFactor.

2. Доходный ряд. Как и сколько народные депутаты зарабатывают на своей профессии [Електронний ресурс] // Фокус. – 20.

3. Як «радикали» Ляшка Ахметову допомагають [Електронний ресурс] // Громадський рух ЧЕСНО.

4. Економічна правда. Нардеп Куницький подавав законопроекти, “виписані” під бізнес-партнера - мережу “зелених” заправок - ЗМІ [Електронний ресурс] / Економічна правда // Економічна правда.

5. Свобода Р. У фракції «Слуга народу» виправдовують нардепа Холодова, якого «Схеми» викрили на лобюванні родинного бізнесу [Електронний ресурс] / Радіо Свобода // Радіо Свобода.

6. Аграрна Рада – законодавці та лобісти агробізнесу України – АГРОПОЛІТ [Електронний ресурс] // Агрополіт - гаряча агрополітика.

Електронні ресурси:

1. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики.

2. Аналіз відкритості роботи парламентських комітетів VII скликання [Електронний ресурс] // Рада - все про Верховну раду України.

3. Антикорупційна експертиза законопроектів: ефективність реалізації на практиці // Issuu.

4. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів та їх проектів | Центр політико-правових реформ (ЦППР) [Електронний ресурс] // Центр політико-правових реформ.

5. Центр Разумкова. Оцінка ситуації в країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян (березень 2021р.) [Електронний ресурс] / Разумков Центр // Центр Разумкова.

6. Антикоррупционная экспертиза проекта Положения «О порядке организации и проведения конкурса на замещение вакантной государственной

должности в органах внутренних дел Кыргызской Республики» [Електронний ресурс] // Турдумалиевой Динар Казакбаевной.

7. Anti Corruption Assessment of Laws | Regional Anti-Corruption Initiative [Electronic resource] // Regional Anti-Corruption Initiative.

8. National Anti-Corruption Programme of the Republic of Lithuania [Електронний ресурс] // Republic of Lithuania. – 2002.

Інші електронні ресурси (щорічні звіти, протоколи, новини, методичні рекомендації, висновки на законопроекти):

1. Архів Висновків антикорупційної експертизи законопроектів [Електронний ресурс] // Центр політичних студій та аналітики.

2. Архів Висновків громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // ЦППР.

3. Архів Річних звітів Центру «Ейдос» [Електронний ресурс] // Центр «Ейдос».

4. ВИСНОВКИ ДО ЗАКОНОПРОЄКТІВ [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей».

5. Висновки за результатами громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // ГС «СОВІСТЬ».

6. Висновок громадської антикорупційної експертизи рішення Дніпродзержинської міської ради № 294-09/VII від 29.07.2016// Асоціація «Правозахист», ГО «Легітимізація основних свобод». – 2017.

7. Громадська рада при Міністерстві юстиції. Архів. [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

8. Експертиза законопроектів VIII скликання [Електронний ресурс] // ЦППР.

9. Звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» за 2018-2019 роки діяльності. С. 8 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2020.

10. Звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» за 2020.. С. 11 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2021.

11. Звіт Центру політико-правових реформ за 2014 рік. С. 11. [Електронний ресурс] // ЦППР. – 2014.

12. Звіт про діяльність Центру політико-правових реформ за 2015 рік. С. 10. [Електронний ресурс] // ЦППР. – 2015.

13. Звіт про діяльність Центру політико-правових реформ за 2016 рік. С. 17. [Електронний ресурс] // ЦППР. – 2016.

14. Звіт по проєкту: «Оцінка соціально-політичних настроїв населення України – лютий 2020» | Український інститут майбутнього [Електронний ресурс] // Український інститут майбутнього.

15. Звіт Міністерства юстиції України 2011 рік. – Київ : М-во юстиції України, 2012.

16. Звіт про результати проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проєктів нормативно-правових актів Міністерством юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

17. Звіти про діяльність Громадської ради [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

18. Звіт Ради Громадських експертиз за перше півріччя 2016 року [Електронний ресурс] // Рада Громадських експертиз при Комітеті з питань запобігання і протидії корупції. – 2016.

19. Методологія проведення антикорупційної експертизи Національного агентства з питань запобігання корупції.

20. Методологія проведення громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Центр політико-правових реформ.

21. Методичні рекомендації: ЯК ПРОВЕСТИ ГРОМАДСЬКУ АНТИКОРУПЦІЙНУ ЕКСПЕРТИЗУ [Електронний ресурс] // Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН). – 2012.

22. НАЦІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 році [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – 2021.

23. Новина: Мін'юст оприлюднив звіт про результати заходів щодо запобігання і протидії корупції у 2012 році [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

24. Новина: За чотири місяці НАЗК провело 20 антикорупційних експертиз проєктів нормативно-правових актів | Національне агентство з питань запобігання корупції. [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції.

25. Новина: 8 фактів, які треба знати про НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції.

26. Новина: Враховано 85% рекомендацій НАЗК до проєктів законів та постанов Кабміну - результати антикорупційної експертизи НАЗК за I квартал 2021 року | Національне агентство з питань запобігання корупції [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції.

27. Остаточний висновок громадської антикорупційної експертизи [Електронний ресурс] // Бізнес Асоціація «Ми Херсонці».

28. Протокол №3 зборів членів Громадської ради при Міністерстві юстиції України (у форматі круглого столу) [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

29. Протокол № 6 засідання Громадської ради при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

30. Протокол Установчих зборів для формування Громадської Ради при Міністерстві юстиції України. [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

31. Результати проведення антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів. [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

32. Результати рейтингового інтернет-голосування для обрання членів Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції. Офіційний портал Національного агентства з питань запобігання корупції.

33. Річний звіт Аналітичного центру «Інститут законодавчих ідей» 2020. с. 12 [Електронний ресурс] // Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей». – 2020.

34. Соціологічне дослідження щодо політичної ситуації в Україні: 2021 рік | Український інститут майбутнього [Електронний ресурс] // Український інститут майбутнього.

35. Склад Громадської ради [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України.

36. Правовая експертиза проектов законов (законов) за период с 2012 по 2018 годы [Електронний ресурс] // Институт мониторинга действующего законодательства при Президенте Республики Узбекистан.

37. The United Nations Anti-Corruption Tool Kit [Електронний ресурс] // United Nations Global Programme against Corruption (GPAC), Centre for International Crime Prevention, Office of Drug Control and Crime Prevention, United Nations Office at Vienna. – 2002.

38. The United Nations Anti-Corruption Toolkit, 2nd edition [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS Office on Drugs and Crime.

39. The United Nations Anti-Corruption Toolkit, 3rd edition [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS Office on Drugs and Crime.

40. The United Nations Anti-Corruption Toolkit [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS. THE GLOBAL PROGRAMME AGAINST CORRUPTION.

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема: «Антикорупційна експертиза як ефективний механізм запобігання корупції».

Студент: Кривонос Анастасія Олексіївна

Рік навчання, факультет: 2019-2021 рр., Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Науковий керівник: завідувач кафедри політології, доктор політичних наук, доцент, Чабанна М.В.

Рецензент:

Захищена « ____ » _____ 20__ р.

Короткий зміст роботи: Дана робота присвячена вивченню діючих в Україні механізмів здійснення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та формуванню практичних рекомендацій для підвищення рівня антикорупційної експертизи в Україні. Досліджено ефективність діяльності Міністерства юстиції України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Комітету

Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією та інститутів громадського суспільства в частині здійснення ними антикорупційної експертизи та сформовано практичні рекомендації для покращення їх діяльності в даному напрямку. Доведено, що антикорупційна експертиза є ефективним механізмом запобігання корупції, однак, такий механізм потребує вдосконалення.

Робота складається з трьох розділів, що присвячені дослідженню антикорупційної експертизи у світі, дослідженню антикорупційної експертизи в Україні, а також аналізу ефективності здійснення антикорупційної експертизи в Україні.

Short summary: This research is aimed at the existing mechanisms for anti-corruption expertise of regulatory and normative acts in Ukraine, as well as the formation of practical recommendations for enhancing its level. The effectiveness of the Ministry of Justice of Ukraine, the National Agency on Corruption Prevention, the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine, which is responsible for combating corruption, as well as civil society institutions in terms of their anti-corruption expertise are examined, and practical recommendations for improving their activities in this area are studied. Anti-corruption expertise is proved to be an effective mechanism for preventing corruption, but it needs improving.

The research consists of three sections, to be more specific, the first section is devoted to anti-corruption expertise in foreign countries, second section deals with anti-corruption expertise in Ukraine, and the final one provides the analysis of the effectiveness of anti-corruption expertise in Ukraine.

